

Kapitola 13

Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice

Jaroslav Bureš

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRAIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V české diplomacii ve vztahu k Blízkému východu a Středomoří převažoval reaktivní přístup vyvolaný mezinárodním vývojem či bezprostředním vnějším tlakem. Tato situace může být dána mimo jiné do souvislosti se skutečností, že koaliční vláda Mirka Topolánka neměla zformulovanou koncepci zahraniční politiky.

Ve vztahu ke sledovanému regionu byl preferován jednotný postup v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, který měl být koordinován s USA, především v rámci NATO. Rozpory mezi transatlantickými spojenci, které existovaly během války proti Iráku, byly nežádoucí. Převažoval názor, že USA mají schopnost likvidovat hrozby v globálním měřítku, ohrožující evropskou bezpečnost, což vyžaduje českou politickou i jinou podporu. Touto tezí lze vysvětlit i jednoznačnou vládní podporu zahraničním misím v Iráku a zvláště v Afghánistánu. Rovněž definice a vymezení bezpečnostních hrozeb na Blízkém východě byly přejímány a promítány do praktických rozhodovacích procesů. *Vojenská strategie České republiky*, schválená vládou v roce 2008, shrnula výčet hrozeb, které mohou přímo či nepřímo ohrozit bezpečnostní zájmy ČR nebo jejich spojenců: různé formy extremismu, terorismus, šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, regionální krize a konflikty, agresivní státy, nestabilní prostředí zhroutených států, narušení toků strategických surovin a spory o jejich kontrolu.¹ Na první pohled bylo zřejmé, že všechny tyto hrozby byly přítomny v regionu v latentní či reálné, bezprostřední podobě. Opozice kritizovala dokument, že preferuje vojenský intervencionismus (vojenské mise) v zahraničí před preventivní diplomacií zaměřenou na předcházení konfliktů, jak zmiňovala stará *Bezpečnostní strategie České republiky* z roku 2003. Nesouhlas byl i s přílišným zdůrazňováním nebezpečí balistických raket ve vlastnictví tzv. „uličnických států“, když akutní hrozbou je spíše terorismus, organizovaný zločin, korupce a nedostatek energií.² Polarizace stran se prohloubila zvláště v období předcházejícím komunálním a senátním doplňovacím

volbám, což se projevovalo v zostřené rétorice hlavních politických sil. I když hlavní důraz byl kladen na ekonomická, sociální témata, přesto některá zahraničněpolitická témata, související se sledovaným regionem, se objevila.

Zahraníční mise a kritika ze strany opozice

V prosinci nebyl v Parlamentu ČR schválen plán vojensko-civilních misí na příští rok, který počítal s výrazným početním zvýšením vyslaných osob. V případě rekonstrukčního týmu ISAF v Afghánistánu ze 415 na 645 osob. Opozice a vládní koalice spontánně vysvětlovaly své pozice v médiích, prohlášeních, parlamentních diskusích. ČSSD obvinila vládu, že s ní nekonzultovala tuto problematiku během roku a nedávala opozici pravdivé údaje.

Politici ČSSD, především Jiří Paroubek, Lubomír Zaorálek a Jan Hamáček, opakovali podobné výhrady jako v minulém roce. Nebyl jim jasný přesný smysl a účel misí, které navíc nebyly schopny ve složitých podmínkách zajistit stabilitu a bezpečnost. Vytýkána byla neschopnost vlády zahájit diskusi o možném mírovém řešení. Aktivizace islamistického odboje a narůstající ztráty, které se nevyhnuly ani českému kontingentu, potvrdily tradiční obavy ČSSD ze zhoršování bezpečnostní situace.

Českou opozicí byla kritizována především vojenská složka mise, jež byla příliš početná ve srovnání s civilní složkou. Jednotlivé součásti mise byly geograficky vzájemně izolovány, což snižovalo jejich celkovou účinnost a zvyšovalo náklady. Nedostatečný byl podle nich i objem celkové pomoci. Objevila se i kritika české účasti v americké operaci *Enduring Freedom*, která podle Petra Uhla byla v rozporu s ústavou, protože ji nelze pokládat za mírovou misi v pravém slova smyslu.³

ČSSD kritizovala i taktiku předkládání problematiky misí v PČR společně s dalšími návrhy v jednom balíku, díky čemuž nebyla schválena irácká a kosovské mise.⁴ Stínový ministr obrany Petr Hulínský považoval vyslání zvýšeného počtu vojáků do zahraničních misí, zvláště do Afghánistánu, za nepromyšlené, protože MO ČR nevzalo v úvahu povinnost ČR mít v pohotovosti vojáky pro Bojová uskupení EU.⁵ Naopak KSČM odmítala zcela vojenské mise jako nástroj intervence. Bojovat proti terorismu nelze silou, ale ekonomickými prostředky a snížením chudoby.⁶

Vláda a největší vládní politická strana ODS velmi ostře kritizovaly rozhodnutí opozice zablokovat vyslání rozšířených misí jako neodpovědný krok, který ohrožuje životy vojáků a zpochybňuje spojenecké závazky v rámci NATO a vůči USA.

Diskuse o terorismu

Diskuse o terorismu probíhaly v posledních pěti letech velmi často, což bylo dáno větším pocitem ohrožení. V roce 2008 byly vedeny v kontextu hlavních událostí: válka v Gaze, spolupráce se zeměmi údajně podporujícími terorismus (Sýrie, Írán), mise v Afghánistánu, americký radar. ODS a vláda zastávaly názor, že proti terorismu lze bojovat jednak silovou eliminací ložisek terorismu a jednak souběžným zlepšováním ekonomických a sociálních podmínek obyvatelstva. ČSSD zase kladla důraz na předcházení, prevenci terorismu a popřípadě i vnější izolaci oblastí zamořených terorismem.⁷

Zajímavá polemika na stránkách novin proběhla mezi expremiérem Milošem Zemanem a předsedou ČSSD J. Paroubkem. Zeman obvinil ČSSD z defetismu vůči is-

lamistickému terorismu, protože nehlasovala v PČR ve prospěch rozšířených misí. Paroubek v replice zpochybňoval dosavadní přínos misí s ohledem na snižování terorismu a nestability v daných teritoriích. Proti extremismu je třeba bojovat všude, ale musí se použít prostředky, které odpovídají reálné hrozbě.⁸

Některé servery, jako *Neviditelný pes.lidovky.cz*, *Eretz.cz* či *iDnes.cz*, se podílely na kampani, která odhalovala údajné spojení představitelů iniciativy *Ne základnám* s islámskými extremisty, antisemity, anarchisty, komunisty, trockisty a teroristy. Objevilo se obvinění ze sympatií k Hizbullahu, který je v USA i Izraeli považován za teroristickou organizaci.⁹ Iniciativa reagovala na obvinění ze sympatií s teroristy důrazným odmítnutím státního či individuálního terorismu jako možné formy boje.¹⁰

Jednání či nejednání s „uličnickými státy“

Podobně jako v roce 2007 za návštěvy iránské parlamentní delegace, tak i v souvislosti s únorovou návštěvou J. Paroubka a L. Zaorálka v Sýrii došlo k intenzivní diskusi na téma, zda jednat či nejednat s tzv. „uličnickými státy“. Topolánkova vláda zastávala názor, že opoziční strana by se neměla plést vládě do zahraniční politiky. Cesta do Sýrie údajně narušila jednotný postup EU a transatlantických spojenců vůči zemi, která podporuje teroristické hnutí Hamás, produkuje nestabilitu v Libanonu, má dobré vztahy s Íránem a provádí extrémní politiku vůči Izraeli. ČSSD bylo vyčítáno, že jedná se syrskou stranou Baas, jež má extrémní postoje a dominuje totalitnímu systému. Premiér Topolánek označil cestu delegace ČSSD za nežádoucí a v rozporu se zahraniční politikou vlády. Europoslankyně Jana Hybášková zastávala názor, že se neslučovala ani s politikou EU.¹¹

ČSSD se hájila tím, že velké opoziční strany v jakékoli demokratické zemi mají právo provádět svoji vlastní zahraniční politiku, a odmítla vnučovanou omezenou suverenitu v tomto ohledu. Návštěva nebyla tajná. Byla předem konzultována s MZV ČR. Na svoji obranu uvedl J. Paroubek, že v roce 2007 navštívil Sýrii náměstek MZV Tomáš Pojar a roce 2008 se na ni chystal i ministr financí Miroslav Kalousek. A rovněž europoslankyně J. Hybášková, která společně se skupinou poslanců EP navštívila v roce 2007 Sýrii a jednala s vládoucí stranou. Návštěva nenarušila společný postup EU, protože do Damašku jezdí i čelní politici EU a Damašek nyní jedná o asociační dohodu s EU. Rovněž témata nebyla nikterak škodlivá evropským, českým zájmům: celková bezpečnostní situace v regionu, asociační dohody s EU. J. Paroubek prý naléhal na syrské vedení, aby učinilo humanitární krok ve vztahu k vězněnému disidentu Rijádu Sajfovi.¹² Taktéž bylo zdůrazněno, že cesta nebyla dotována státem.

Rozpory kolem hodnocení izraelského útoku na Gazu

Podle názoru ČSSD se izraelský útok na Gazu minul účinkem a posílil spíše pozici militantních sil v arabském světě. Byly kritizovány nedomyšlené praktické kroky i mediální výstupy ministra Karla Schwarzenberga, které nebyly vyvážené a stranily Izraeli. Za této situace se rovněž ukazovalo jako nerozumné, aby české předsednictví prosazovalo „historické první setkání Izrael–Evropská unie“, neboť tento projekt v současné etapě může vyvolat až dramatický nesouhlas ve většině zemí EU, a do-

konce i v umírněných zemích arabského světa. Předseda Paroubek vyzval ministra, aby své kroky konzultoval s opozicí, zejména ČSSD.¹³ Stranickost, nevyváženost a malou srozumitelnost připomínali i představitelé KSČM. Média ve zvýšené míře kritizovala zmatené vyjádření vlády k dané problematice a souběžné působení mise EU a Francie. Českou veřejnost situace v Gaze nezaujala, o čemž svědčí malý počet lidí na protiizraelské i proizraelské demonstraci v Praze a v Brně.

Postoje k islámu a multikulturalismu

Opoziční ČSSD vyčítala vládě vlašný postoj k multikulturalismu. ODS byla kritizována za to, že údajně pohlíží na multikulturalismus jako na bezpečnostní riziko s ohledem na migrační tlaky spojované s negativními jevy (terorismus, drogy, pašování lidí, organizovaný zločin).¹⁴ Vláda se díky blížícímu se českému předsednictví začala odpoutávat od vnitropolitických témat a zapojovala se více do celoevropských témat, mezi něž patřily: podpora členství Turecka v EU a politická role islámu. V podpoře členství Turecka v EU se silně angažoval europoslanec Jan Zahradil, který tvrdil, že kulturně-civilizační odlišnosti této islámské země hrají menší roli než mocenské ambice některých evropských zemí.¹⁵ Během projevu na Ankarské univerzitě vyzdvihl premiér turecký model státu, opírající se o státní sekularismus a umírněnou formu islámu.¹⁶ Ministerstvo zahraničních věcí zareagovalo na šíření plakátů s dánskou karikaturou proroka Muhammada v Brně a v Praze. Ve svém prohlášení rozhodně odsoudilo veškeré akce urážející náboženské citění jakékoli skupiny obyvatel, a zejména takové, které vedou k podněcování náboženské, rasové nebo etnické nenávisti.¹⁷ Součástí diskuse konference *Forum 2000*, která se konala 12.–14. října na Žofíně, byl vztah mezi islámem a demokracií.

„Íránská hrozba“

Další třetí plochou mezi opozicí a vládou bylo hodnocení tzv. íránské hrozby. Dle zprávy výzvědných služeb USA (NIE) z roku 2007 Írán ukončil vojenský jaderný program už v roce 2003. To povzbudilo opozici ke kritice vlády za strašení „jadernou hrozbou“ Íránu. Ministr zahraničních věcí vstoupil do diskuse a přiznal, že nyní neexistuje ohrožení íránskými či jinými raketami, ale nevyloučil je v budoucnosti. Řekl, že se velmi zasazuje o to, aby všechny problémy s Íránem byly řešeny diplomatickou cestou – intenzivními rozhovory.¹⁸ Obširněji a poněkud odlišněji svůj postoj upřesnil v replice na dotazy publikované v *Britských listech* a týkající se postojů MZV ke zprávě NIE.¹⁹ Zastával názor, že i MAAE, a nikoli pouze USA, požadovala po Íránu vysvětlení některých skutečností, spojených s jeho jaderným programem, a předala kauzu RB OSN. Systém protiraketové obrany nebyl zaměřen pouze na raketové nosiče s jadernými hlavicemi, které Írán nevlastní, ale i na chemickou a radiologickou náplň hlavic.

ČSSD byla velmi skeptická vůči možným důkazům reálnosti hrozby a názor nezměnila ani po návštěvě J. Paroubka v Izraeli.²⁰ Írán nemá mezikontinentální balistickou střelu a potřebné hlavice. Dalším argumentem bylo tvrzení, že americké rakety nebudou chránit Evropu, ale především USA, protože v opačném případě by měla být obrana umístěna blíže k ohnisku hrozby – Íránu. Nebylo jasné, kdy vlastně Írán bude

schopen vyrobit balistickou raketu s dlouhým doletem, vybavenou jadernou hlavicí, protože existoval velký rozptyl časových odhadů USA, NATO a různých odborníků.²¹ Mnozí opoziční politici stále častěji prezentovali názor, že radar bude zaměřen na sledování ruských strategických základen a zdůrazňovaná iránská hrozba je pouze zastíracím manévrem. Podobný postoj zastával i expremiér M. Zeman.

Opozice kritizovala v tomto kontextu i novou vojenskou strategii ČR z roku 2008, která preferovala obranu proti balistickým raketám.²² Diskusi o politice vůči Íránu doporučil v tomto kontextu koaliční politik Ondřej Liška za Stranu zelených.²³

Předseda ČSSD Paroubek kritizoval expremiéra Zemana za jeho podporu vojenskému útoku proti Íránu jako „výstřední vojensko-strategickou úvahu“, kterou neprosazují ani jestřábi z Pentagonu.²⁴ Skutečností zůstává, že i česká vláda se distancovala od možného vojenského řešení a ministr K. Schwarzenberg varoval před jeho katastrofálními dopady na stabilitu v regionu.²⁵

Energetická bezpečnost

Dlouhodobě bylo vyzdvižováno téma energetické bezpečnosti, které bezprostředně souviselo s blízkovýchodním a středomořským prostorem. Byl prosazován dialog s producenty a přepravci strategických surovin ropy a plynu. Objevily se obavy, že schválení umístění amerického radaru na českém území by mohlo ovlivnit plynulost dodávek ruského plynu.²⁶ Podle M. Topolánka nečekané snížení dodávek ropy z Ruska do Česka v létě ukázalo, jak důležité budou alternativní zdroje.²⁷ Vláda se začala zajímat o budování plynovodu Nabucco, který měl vést ze středoasijské, kavkazské oblasti přes Turecko do zemí EU. Zastávala názor, dohodnutý na úrovni členských států Visegrádu, že by tento klíčový plynovod měl být celoevropským projektem, aby měl šanci na realizaci. Perspektivně by jím mohl proudit nejen kaspický, ale i blízkovýchodní plyn z Íránu. Kromě této varianty se projednávala i možnost dovozu zkapalněného plynu z Alžírsko, ale bez konkrétnějších návrhů.

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Blízkovýchodní a středomořská agenda během přípravy českého předsednictví

V roce 2008 probíhaly přípravy na české předsednictví v EU, které pokrývaly agendu vztahující se k regionům Blízkého východu a Středomoří. V popředí byla eskalace napětí v pásmu Gazy. V březnu schválila Evropská rada novou významnou regionální instituci nazvanou Barcelonský proces-Unie pro Středomoří (BP-UMED), která byla vyhlášena u příležitosti červencového „euro-středomořského summitu“, svolaného na úrovni premiérů v Paříži. ČR zastupoval místopředseda vlády Alexandr Vondra, což bylo podrobena kritice jako nedůstojné gesto a bylo vyjádřeno zklamání z neúčasti premiéra Topolánka. Unie představuje regionální rámec pro jižní dimenzi sousedských vztahů, tj. podobně jako předchozí barcelonský proces. Záslouhou především Německa, podporovaného mj. i Českou republikou, se nová instituce nestala pouhým zájmovým sdružením jihoevropských zemí, jak bylo zpočátku zamýšleno, ale odpo-

vědnost za její chod převzaly všechny členské státy. Bylo ustanoveno předsednictví za účasti jedné středomořské a jedné evropské země (Egypt–Francie). Stálý sekretariát BP-UMED byl umístěn do Barcelony, která zvítězila v konkurenci dalších tří uchazečů: Brusel, Tunis a Maroko. ČR spíše podporovala Tunis. Dalším sporným bodem byla účast Ligy arabských zemí, kterou prosazoval předsednický tandem BP-UMED, tj. Francie–Egypt. Proti byl Izrael, podporovaný některými státy, včetně ČR.

Dne 31. října, během schůzky francouzského prezidenta a českého premiéra v Paříži, došlo údajně k formální, nepsané dohodě o přerozdělení kompetencí za předsednictví, a v následném období, které mělo vycházet z odlišných sfér zájmů obou států. Nicolas Sarkozy chtěl, aby Česká republika ustoupila od vedení BP-UMED za svého předsednictví a premiér M. Topolánek na to údajně přistoupil.²⁸ Místopředseda vlády A. Vondra na konci října k tomu upřesnil, že fakticky půjde o spolupředsednictví, tedy že schůzky povedou společně s Čechy v čele sedmadvacitky i Francouzi jako zástupci severní skupiny členských zemí a Egyptané za jižní skupinu států Středomoří.²⁹ Výměnou za kompromis nabídl francouzský prezident podporu při získání českého předsednictví v očekávané nové iniciativě Východní partnerství v roce 2011. Podle Vondry však Francie přislíbila daleko více v jiných oblastech.³⁰

Česká republika hodlala organizovat některé středomořské akce, které spadaly obligátně pod její předsednictví: schůzky vysokých činitelů s EUROMED výborem; zasedání asociačních výborů (Egypt, Izrael, Alžírsko, Libanon, Jordánsko, Tunisko, Maroko). Koncem roku 2008 byly naplánovány následující akce: setkání Výboru pro spolupráci EU a zemí GCC, politický dialog EU–Palestinská samospráva, zasedání Kvarteta na nejvyšší úrovni, EUROMED ad hoc schůzka věnovaná terorismu a ESDP, ministerská konference EUROMED na téma lidská práva, jednání o terorismu COTER (*Commission for Territorial Cohesion Policy*)–GCC, dialog EU–Írán o lidských právech.

25. června byl zveřejněn klíčový dokument 18měsíčního programu Rady vypracovaný francouzským, českým a švédským předsednictvím, v němž byl stanovena a zdůvodněna některá klíčová témata, která se vztahovala i k blízkovýchodnímu a středomořskému regionu: energetika, migrace, vízová politika, azyl a ochrana uprchlíků, mezikulturní dialog, boj proti terorismu.

Priority vypracované vládou na konci roku, prezentované jako 3E, byly: ekonomika, energetika a Evropa ve světě. Současně byl také vypracován rámcový pracovní program předsednictví, v němž byla zmíněna řada aspektů aktuálních pro region: energetická diverzifikace zdrojů a dopravních cest, migrace, boj proti terorismu, zbraně hromadného ničení, lidská práva, rozvojová pomoc. Klíčový byl odstavec věnovaný středomořské spolupráci. „V oblasti spolupráce se státy Středomoří naváže české předsednictví na kroky francouzského předsednictví, a to povyšováním vzájemných vztahů v rámci *Evropské politiky sousedství* na základě principu diferenciacie, přednostně se státy, které plní závazky vyjednané s EU v rámci tohoto politického nástroje vnějších vztahů EU.“ Vzhledem k ukončení platnosti *Akčního plánu EU–Izrael* v dubnu 2009 mělo být předsednictví zaměřeno na přípravu nového dokumentu, který by zdůraznil pozici Izraele jakožto partnera EU. Trvalým předmětem zájmu EU měl zůstat blízkovýchodní mírový proces, přičemž důraz byl kladen na podporu vyjedná-

vacího procesu v koordinaci se členy Kvartetu, na dodržování mezinárodního práva a lidskoprávních norem.³¹

Česká republika prosazovala aktivně maximální posilování vztahů EU–Izrael. Tato idea byla přijata již na zasedání asociační rady EU–Izrael v březnu 2007, za něhož byl rovněž vytvořen tzv. Reflexní výbor, který se měl scházet i během českého předsednictví. S posilováním vztahů souhlasily v červnu i státy EU. Proizraelský postoj byl obhajován argumentem, že sblížení s hlavním hráčem v blízkovýchodním konfliktu posílí evropské pozice na Blízkém východě, což bylo v souladu i s nizozemskou iniciativou z prosince 2007 na svolání Annapolis 2 na základě iniciativy EU. Partnerství Izrael–EU by nemělo být pouze taktickým, dočasným krokem, motivovaným snahou zainteresovat Tel Aviv na řešení blízkovýchodního konfliktu, ale šlo o dlouhodobou strategickou vizi EU. Hlavním cílem bylo prosadit prodloužení a vylepšení Akčního plánu EU–Izrael. Důraz byl kladen na spolupráci v oblastech: bezpečnost, obchod, vysokoškolské vzdělání, výzkum a technický rozvoj. K dlouhodobým cílům patřilo postupné zapojování Izraele do specifických oblastí jednotného evropského trhu.³² Izrael měl taktéž zájem i na povýšení politické spolupráce a možnost připojovat se k iniciativám v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Zásah izraelské armády v Gaze v samém závěru roku realizaci prioritního cíle zkomplikoval.

Idea svolání summitu EU–Izrael a povyšování vztahů EU–Izrael nebyly pozitivně přijaty arabskými zeměmi. Palestinský ministr zahraničních věcí Rijád Malki řekl během své přednášky na Metropolitní univerzitě v Praze (listopad 2007), že svolání bilaterálního summitu není správné, protože Izrael v současné době pokračuje v osídlovací politice palestinských území a byl by tímto odměněn za svoji protiprávní politiku. Přijatelnější by byla podle něho schůzka EU s palestinskými i izraelskými představiteli současně v rámci summitu, který by se mohl konat i v Praze. Aktivita nebyla do konce roku potvrzena ani na úrovni EU. Polovina států EU údajně odmítala i další českou iniciativu na otevření trhu pro izraelské výrobky, prosazovanou bez ohledu na pokrok v mírovém procesu.³³ Odmítavé stanovisko gradovalo po amerických volbách a vítězství Baracka Obamy, od něhož EU očekávala změnu kurzu. V prosinci EP zásluhou poslanců levice a zelených hlasoval pro odložení povýšení vztahů s Izraelem, dokud nenastane pokrok v dodržování lidských práv.

Ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg opakoval během své listopadové návštěvy v Izraeli, že ČR má i nadále zájem o svolání summitu, který by měl být vyvrcholením našich snah o prohloubení partnerství EU–Izrael. Během tiskové konference u příležitosti návštěvy egyptského ministra zahraničních věcí v ČR řekl ministr Schwarzenberg, že svolání summitu za účasti EU, arabských zemí a Izraele, jak preferovaly četné arabské země, by bylo technicky nereálné a že ČR dá přednost oddělenému jednání s arabskými zeměmi a Palestinci, např. v rámci obvyklého dialogu EU–GCC. Po izraelském útoku na Gazu zesílil odpor některých států EU vůči iniciativě. Hlavním důvodem byl velký počet zabitých palestinských civilistů a negativní arabské ohlasy, které mohly ohrozit preferenční vztahy s arabským světem i kontinuitu barcelonského procesu.

Euro-středomořská spolupráce

České postoje vůči barcelonskému procesu byly dlouhodobě rezervované. Větší zájem o tuto oblast byl determinován následujícími faktory: členství v EU, vytvoření schengenské hranice, hrozba teroristických útoků, aktivizace islamistických hnutí a snaha o odbourání jednostranné závislosti na ruské ropě a plynu.³⁴ Nejdůležitější událostí roku byla červencová schůze předsedů vlád v Paříži, během níž byla schváleno vytvoření Unie pro Středomoří. Česká vláda zaujímala podobný opatrný postoj jako Německo. Nesouhlasila, aby se nová instituce stala výhradní doménou zemí sousedících se Středozemním mořem, která by se izolovala od ostatní Evropy, ačkoli by byla závislá na financování z EU. Šlo jí taktéž o to, aby nová struktura nebránila novému rozšiřování EU preferovaným východním směrem a v balkánském prostoru.³⁵ Měla pochopení i pro španělské obavy z „vytunelování“ a oslabení barcelonského procesu. Nakonec se ani jedna z obav nepotvrdila a výsledky pařížského summitu byly plně akceptovány. Během roku se ČR zapojovala do barcelonského procesu různými způsoby (schvalování středomořské legislativy v parlamentu, vládní a expertní schůzky, parlamentní spolupráce, obchodní aktivity, spolupráce nevládních organizací).

Kromě Izraele mělo i Maroko mimořádný zájem na maximálním sblížení s EU. Osmá Rada přidružení EU–Maroko v Lucemburku (13. 10. 2008) přinesla oficiální ustavení cestovní mapy pro *statut avancé* (rozšířený statut), který měl být právně upraven novou smlouvou, obsahově překračující dosavadní asociační dohody Maroko–EU. Podobný statut byl otevřen i dalším maghrebským zemím. Představitelé jihoevropských států EU hovořili dokonce o nutnosti strategického partnerství a Francie usilovala o svolání summitu Maroko–EU ještě za svého předsednictví. Ministr Schwarzenberg během zasedání Rady potvrdil podporu ČR tomuto projektu a neopomněl ani zájem o užší koordinaci a spolupráci s Rabatem v boji proti terorismu.³⁶ Dalším možným úkolem českého předsednictví mělo být i sblížování Unie arabského Maghrebu s EU. Euro-středomořská spolupráce probíhala i na dalších fórech za účasti ČR. Česká republika měla v Euro-středomořském parlamentním shromáždění tři zastupce: dva z Poslanecké sněmovny a jednoho ze Senátu. Často se zasedání zúčastňovala europoslankyně J. Hybášková.

Aktivní byla i nevládní sféra. Nadace Anny Lindhové pro dialog kultur ve Středomoří se sídlem v egyptské Alexandrii (ALF) se přihlásila ke kampani „Společně v různorodosti“, která se konala v roce 2008 v rámci Evropského roku dialogu. Nadace ALF předložila svůj vlastní program „1001 akcí“, zaměřený na kulturní dialog, do něhož se zapojilo přes 2000 nevládních organizací ze všech států EU a členských zemí barcelonského procesu z jižního Středomoří. Největší počet akcí se konal v květnu a byl zakončen tzv. Nocí dialogu. Rovněž česká síť ALF, koordinovaná z Ústavu mezinárodních vztahů, připravila svůj vlastní program kulturních akcí (koncerty, filmový festival, orientální tance, semináře), které proběhly v Praze, v Brně a v Liberci. Nejdůležitější akcí byla mezinárodní konference na téma náboženského dialogu, jež se konala 26. května v Senátu Parlamentu ČR. Účastnili se jí blízkovýchodní hosté, zastupci Islámské nadace z Prahy a z Brna a Federace židovských obcí.

Česká republika se zapojila do dialogu NATO–země jižního Středomoří, který byl zahájen již v roce 1995. V roce 2008 byl připravován klíčový dokument *Opatření pro*

spolupráci se středomořskými zeměmi. Tento projekt byl časově a finančně značně nákladný, a proto ČR prosazovala úsporná rozpočtová opatření. Díky úzkým vazbám na Izrael se projevovala výrazná snaha maximálně zintenzivnit a prohloubit dialog, např. v oblasti „veřejné diplomacie“.

Čeští diplomaté se setkávali se středomořskými partnery z Egypta, Jordánska, Izraele, Tuniska, Alžírsko a Maroka na každoročních zasedáních Evropského fóra v rámci OBSE. V letošním roce byl zájem orientován na migraci, integraci imigrantů, kořeny netolerance, antisemitismus a antiislamismus.

Regionální konflikty a Česká republika

Blízkovýchodní konflikt

Česká vláda se snažila, aby náš přístup k blízkovýchodnímu konfliktu byl posuzován z vnějšku jako nestranný, vyvážený, i když z praktické činnosti vyplývalo, že vztahy s Izraelem zůstaly i nadále prioritou. Ministr zahraničních věcí při své návštěvě v Izraeli řekl, že Česká republika bude za předsednictví v EU aktivně rozvíjet blízkovýchodní mírový proces a snažit se být spravedlivá k oběma stranám konfliktu.³⁷ V podobném duchu se vyjadřoval i premiér Topolánek, když zdůraznil během tiskové konference na závěr setkání s palestinským protějškem v Praze, že česká diplomacie má vyvážené vztahy téměř se všemi zeměmi regionu. Je respektována palestinskou a izraelskou stranou, což ji předurčuje hrát aktivnější roli při řešení konfliktu během předsednictví. O nutnosti vyvážené politiky vůči Blízkému východu a nemoženském přístupu k řešení konfliktů obecně ve světě hovořil i prezident Václav Klaus. Při březnové návštěvě premiéra M. Topolánka v Jordánsku projevil i král Abdulláh II. zájem o českou zprostředkovatelskou roli, především ve vztahu k Izraeli.³⁸ Premiér však zachoval střízlivý postoj k této možnosti, což bylo podle něho dáno tím, že ani EU nevypracovala žádnou společnou zahraniční politiku vůči blízkovýchodnímu konfliktu.³⁹ Představitelé Palestinské samosprávy preferovali jednotnou zprostředkovatelskou roli EU, zatímco Izrael by akceptoval zprostředkovatelskou roli České republiky či Polska.⁴⁰

Kromě intenzivních kontaktů s izraelskými představiteli udržovala česká strana i úzké politické a ekonomické vazby s Palestinskou samosprávou. Svědčí o tom intenzita návštěv na vysoké úrovni. M. Topolánek a K. Schwarzenberg navštívili i Palestinská autonomní území a premiér Salám Fajjád a ministr zahraničních věcí R. Malkí zase zavítali do Prahy. Zájem byl o posilování budoucí palestinské státnosti a postavení nejvyšších palestinských představitelů, kteří byli českou vládou označeni za seriózní politiky a vyjednavče.

Návštěva premiéra Topolánka v Izraeli potvrdila, že ČR sice lobbuje ve prospěch Izraele v EU a NATO, ale české postoje se v mnohých zásadních otázkách neodlišují od pilířů SZBP EU, závěrů z Annapolisu a principů tzv. Cestovní mapy. Premiér dal najevo svůj nesouhlas s rozšiřováním izraelských osad na palestinských územích a zopakoval podporu myšlenky dvou vedle sebe existujících států. Na druhou stranu by osobně nepodpořil žádné stanovisko zpochybňující separační zeď, která nekopíruje hranice mezi palestinským státem a Izraelem, i když chápe palestinské odmítavé

stanovisko.⁴¹ Mezinárodní soudní dvůr v Haagu v červenci 2008 označil výstavbu zdi, procházející mimo zelenou linii hranic, za porušení mezinárodního práva, ale EU nezaujala jednoznačné, jednotné stanovisko.

Česká republika se podobně jako v předchozích letech angažovala především v hospodářské oblasti a měla zájem, aby tento typ spolupráce pokračoval i v případě selhání politických rozhovorů. Během návštěvy premiéra Fajjáda v Praze byla podpořena společná iniciativa na vytvoření Palestinsko-české obchodní rady. Součástí návštěvy byla i palestinská obchodní mise, sondující možnosti bilaterální spolupráce. Byla rovněž zachována kontinuita rozvojové pomoci, příslibené na konferenci dárců v Paříži, která byla orientována tak, aby byla vytvořena institucionální struktura budoucího palestinského státu v různých oblastech (policie, soudnictví, energetika). Premiér Topolánek byl přesvědčen, že jediným způsobem, jak eliminovat extremistické skupiny, je zvyšování životní úrovně obyvatelstva a potírání chudoby.⁴² V roce 2007 bylo vyčleněno na pomoc Palestinské samosprávě 16 milionů Kč a pro období 2008–2009 celkově 60 milionů Kč.⁴³ Kromě toho pomáhala ČR i prostřednictvím UNRWA (Agentury OSN pro pomoc palestinským uprchlíkům). Vláda poskytla pomoc ve výši 5 milionů Kč v roce 2008 a dalších 500 000 Kč v rámci dárcovské konference ve Vídni (červen 2008) na rekonstrukci uprchlického tábora Nahr al-Bárid. Kromě toho byla nabídnuta Palestincům dvě stipendia pro akademický rok 2009–2010 a dvě místa pro rok následující. Česká pomoc byla vysoce oceněna palestinskými nejvyššími představiteli za jejich návštěvy v Praze.

Obchodní spolupráce byla i nadále jednostranná, protože dominoval český vývoz, kdežto palestinský export do ČR byl téměř nulový. Obchodní obrat v roce 2007 činil přibližně 17 milionů USD a za první pololetí roku 2008 přibližně 4,5 milionu USD.

Izraelský útok na Gazu, který si vyžádal mnoho civilních obětí, vytvořil výbušnou atmosféru v regionu. Česká zahraniční politika byla nucena vyvinout mnohem větší úsilí a zájem o jižní dimenzi sousedských vztahů. Na úrovni EU existovaly obavy, zda bude Česká republika schopna tuto roli zvládnout, protože dosud neměla zkušenosti se složitou blízkovýchodní diplomacií. První hodnocení konfliktu českým předsednictvím EU vyvolalo negativní reakce v arabském světě. Mluvčí premiéra pro předsednictví Jiří Potužník charakterizoval izraelský útok na Gazu z 27. prosince jako obranný, což vzbudilo rozpaky i některých zemí evropských. Také český ministr zahraničních věcí trval na právu Izraele na obranu proti útokům Hamásu na civilní osady. Hamás se prý těmito útoky sám vyřadil z politického dialogu. Podle něho byl velký počet civilních obětí způsoben taktikou Hamásu, který umísťoval skladiště zbraní do hustě osídlených zón.⁴⁴ Většina států EU hledala vinu na obou stranách, prosazovala rychlé zastavení palby, trvalé příměří, neodkladné řešení humanitární situace a obnovení mírového procesu. Na schůzi ministrů zahraničních věcí v Paříži (30. prosince) bylo přijato závěrečné usnesení, jež se mělo stát kompasem i pro českou diplomacii během předsednictví.

V samém závěru roku byla avizována Schwarzenbergova mírová mise do regionu, která měla usilovat o dosažení příměří a řešit humanitární problémy. Bylo rozhodnuto, že se jí zúčastní nejvyšší představitel EU, odpovědní za zahraniční politiku, a také představitel „Trojky“.

Libanonská krize

Česká republika odmítla řešení ústavní krize v Libanonu silou a podpořila aktivity prezidenta Fouada Siniory pro dosažení stability. Podpořila třítodový plán Ligy arabských států na překonání krize. Důraz byl kladen na plnění všech rezolucí RB OSN a především odzbrojení milic, včetně Hizballáhu. Souhlasila s vytvořením zvláštního tribunálu pro Libanon v souladu s rezolucí RB OSN č. 1757.⁴⁵

České mise v zahraničí

Rok 2008 byl z hlediska fungování dvou misí kritický, protože se výrazně zhoršila bezpečnostní situace, která měla za následek četná zranění i dvě úmrtí českých vojáků v Afghánistánu. Povstalci v Iráku pravidelně ostřelovali základnu v Basře a několik českých vojáků zranili. V Afghánistánu se útoky přenesly do těsné blízkosti základny Shank, kde sídlil i český (lógarský) provinční rekonstrukční tým (PRT). Při jednom útoku byl zabit guvernér provincie Lógar.

Afghánistán

V prohlášení ministra zahraničních věcí bylo vyjádřeno odhodlání i nadále pokračovat v afghánské misi bez ohledu na bezpečnostní situaci.⁴⁶ Neklid a atentáty se přenesly do sousedního Pákistánu a při jednom z nich zahynul český velvyslanec v Pákistánu Ivo Žďárek.

Český PRT, složený z 200 vojáků a 10 civilních odborníků, působil v Lógaru od března 2008. Měl zajišťovat stabilní a bezpečné prostředí pro rekonstrukční činnost v místních podmínkách a lepší fungování afghánských úřadů. Civilní složka připravovala ve spolupráci s regionální vládou rozvojové projekty navazující na práci amerického PRT.

Od počátku roku se na žádost USA konalo několik výcvikových kurzů příslušníků Afghánské národní policie (ANP) v Lógaru, které zabezpečovali čeští vojáci. Koncem měsíce června se v Afghánistánu uskutečnilo předání dalších tří českých vrtulníků Mi-17, jež byly vyčleněny vládou jako dar ANP. Čeští vojáci prvního kontingentu AČR z Liberce převzali 1. 7. 2008 v provincii Uruzgán operační úkol od nizozemských kolegů v Campu Hadrian. Jejich úkolem byla ochrana a obrana perimetru nizozemské základny. V prosinci započala své působení na území v Afghánistánu šestá rotace chemické jednotky, posílena biologickým týmem, jehož úkolem bylo monitorování přítomnosti biologických *agens* v ovzduší, odběr neznámých biologických vzorků z prostředí a identifikace biologických látek ve vzorcích.

Vláda koncem roku 2007 rozhodla výrazně posílit vojenskou i civilní misi v Afghánistánu a naopak utlumovat naši účast v Iráku. Ministerstvo obrany předložilo v prosinci 2008 PS PČR ke schválení návrh zahraničních misí na příští rok, který počítal s více než padesátiprocentním nárůstem mise ISAF. Opozici se podařilo prosadit jeho neschválení. Vláda alespoň využila svého práva a prodloužila mise vojáků v zahraničí o 60 dní. Ministerstvo obrany připravilo kompromisní variantu, počítající s určitým snížením, o kterém se mělo nadále vyjednávat s opozicí v lednu 2009 (viz tabulka).

Mise ISAF podle nasazení	Rok 2008	Původní ne-schválený návrh	Nová upravená varianta 1. pololetí 2009	Nová upravená varianta 2. pololetí 2009
Letiště Kábul	120	70	55	55
PRT Lógar	215	330	275	275
Vrtulníková jednotka		120		110
PRT Uruzgán	80	80	80	
ARTHUR		45	40	40
ISAF celkem	415	645	450	480

Kromě toho bylo rozhodnuto, že se čeští vojáci v příštím roce nově zapojí do mezinárodní mise dohlížející na dodržování mírové dohody mezi Egyptem a Izraelem na Sinajském poloostrově.

Mise v Iráku

Pobyt cizích vojsk vyvolal i nespokojenost irácké opozice. Irácký parlament odmítl plán vlády na prodloužení cizích misí. Česká vláda rozhodla již v říjnu 2007 o výrazném snížení vojenské mise v Iráku.⁴⁷ Koncem roku pracovali na velitelství NATO Training Mission v Bagdádu celkem čtyři čeští vojáci. České aktivity se přesunuly do výcvikové mise, která měla připravit iráckou armádu na převzetí plné odpovědnosti za bezpečnost země v blízké budoucnosti. Shodovalo se to i s názorem nově zvoleného amerického prezidenta B. Obamy, jenž preferoval maximální a rychlou irákizaci řešení bezpečnostní situace.

Akutní a potencionální bezpečnostní rizika

Terorismus

Otázka terorismu se stala od 11. 9. 2001 trvalým tématem ČZP. V únoru 2008 bylo vládou ČR schváleno 4. aktualizované znění *Národního akčního plánu boje proti terorismu na léta 2007–2009*, vytyčující hlavní úkoly. Česká účast v misích v Iráku, Afghánistánu, pražské vysílání RFE/RL pro Írán, zvýšená spolupráce s Izraelem a USA byly tradičně uváděny jako důvody možného teroristického úderu. Mluvčí BIS Jan Šubert nevěřil v možnost, že by důvodem teroristického útoku v ČR mohl být radar, jak občas argumentovali odpůrci radaru.⁴⁸ Jako největší nebezpečí pro euro-atlantickou civilizaci se jeví radikální islamistické skupiny.

V ročence za rok 2007, kterou vydává MZV ČR, je uvedeno, že schopnost teroristických subjektů naplánovat a realizovat sofistikované útoky neklesala. Analýzy současných trendů islamistického terorismu poukazovaly na problém radikalizace a formování teroristických buněk uvnitř států EU.⁴⁹ V příručce, vydávané BIS, je zase uvedeno, že boj s terorem muslimských militantních fundamentalistů rozhodně není bojem naměřeným proti islámu a jeho vyznavačům. Je to pouze nerovný zápas světa svobody, tolerance a lidských práv se světem fanatismu, nesnášenlivosti a agresivní nenávisti.⁵⁰

Podle BIS patřila mezi nejrizikovější pákistánská muslimská komunita v EU. Zmařené útoky teroristů v sousedním Německu v září 2007, kteří byli napojeni na pákistánské radikální islamistické skupiny, vyvolaly obavy i v České republice. Dosud se nepodařilo zachytit žádnou aktivitu, která by indikovala hrozbu teroristického útoku. Ovšem některé indicie varovaly před přílišným optimismem. V ČR byli rovněž ve stejném roce zadrženi dva Jemenci somálského původu se zfalšovanými doklady, kteří se zajímali o RFE/RL. Pozornost bezpečnostních složek byla zaměřena na islámskou komunitu a její potenciální vazby na muslimské komunity v Evropě a ve světě, včetně finanční závislosti. Ve zprávě ÚOOZ za rok 2007 bylo sděleno, že na území České republiky se vyskytovaly osoby provádějící aktivity a mající vazby a komunikační kontakty na další osoby, později zadržené pro podíl na teroristické činnosti v zahraničí nebo které se samy takové činnosti dopustily.⁵¹ V roce 2007 BIS shromažďovala informace o několika osobách, jejichž aktivity byly vyhodnoceny jako možné bezpečnostní riziko, spojené s islámským extremismem a terorismem. Na základě získaných poznatků bylo možné prozatím vyloučit, že by tito jedinci představovali pro ČR bezprostřední riziko teroristického útoku.⁵²

Vláda paradoxně i tento rok bránila muslimům získat plnou registraci jako náboženské společnosti, čímž de facto znemožnila financování jejich činnost z českých zdrojů a orientovala je k závislosti na zahraniční pomoci, přinášející potenciální rizika v budoucnosti. Zpráva BIS v roce 2007 konstatovala, že česká muslimská komunita dosud na události doma a ve světě, které se jí přímo i nepřímo dotýkají, reagovala smírně, bez významných radikálních projevů.⁵³

Pozornost bezpečnostních složek byla zaměřena na Írán, který byl definován jako země s tendencí zneužívat civilní jadernou energetiku pro vojenské účely a podporující teroristické skupiny (Hizballáh, Hamás aj.), jež ohrožují vnitřní stabilitu zemí, jako je Izrael, Irák a Libanon. V rámci problematiky proliferace ZHN a jejich nosičů, včetně položek dvojího užití, BIS dlouhodobě věnovala pozornost zejména vývozům zboží a technologií dvojího užití do Íránu, Sýrie a několika reexportních zemí. Sankce RB OSN proti Íránu zakazovaly obchody s duálními technologiemi, zneužitelnými pro účely jaderného a raketového programu Íránu. EK přijala sankční opatření v plném rozsahu a ČR jako členský stát se jimi musela od roku 2007 plně řídit. V roce 2007 zaznamenala BIS pokusy rizikových zemí získat v ČR materiály dvojího využití.⁵⁴

16. 6. 2008 se v Praze konala dvoudenní konference států Evropské unie a Středomoří (EUROMED) o boji s terorismem. Partnerské státy si předávaly specifické zkušenosti v boji s teroristickou hrozbou a navrhovaly další postupy při řešení tohoto problému. Seminář se zaměřoval zejména na potřebu dodržování lidských práv při potlačování terorismu. V problematice terorismu se angažovala na úrovni EP i česká europoslankyně J. Hybášková, která spolu se skupinou poslanců patřila mezi autory červnové deklarace EP, apelující na členské země, aby souhlasily se zařazením Hizballáhu na seznam teroristických organizací.

České republice se nevyhnula ani kauza levicové odbojové organizace Lidových mudžáhedínů (*The People's of Mujahedin of Iran*, PMOI). PMOI byla členem iránské opoziční Národní rady iránského odporu NCRI, jejímž cílem bylo nenásilné od-

stranění íránské teokracie a odmítání mezinárodního „appeasementu“ vůči íránskému režimu. Až do roku 2001 PMOI bojovala proti režimu se zbraní v ruce a dopustila se i teroristických činů. Byla zařazena na černou listinu teroristických organizací v USA a EU, ale v roce 2007 se jí podařil průlom. Nejprve zrušil Evropský soudní dvůr rozhodnutí o zmrazení jejích finančních účtů a poté ve Velké Británii vyhrála soudní proces, který umožnil její vyškrtnutí ze seznamu britských teroristických organizací. V loňském roce začala organizace lobbovat i na půdě EP, kde byla vytvořena lobbistická skupina „Přátelé svobodného Íránu“, podporující íránskou opozici. V ČR se stali hlavními lobbisty ve prospěch této strany europoslanci J. Zahradil a Richard Falbr, kteří společně s dalšími evropskými poslanci prosazovali, aby byla PMOI uznána jako součást opozice proti současnému „režimu prezidenta Ahmadínežáda“. V říjnu uspořádali J. Zahradil a místopředseda sněmovního Zahraničního výboru Tomáš Dub v PS PČR diskusi, které se zúčastnil i člen výboru NCRI Hossein Abedini. Tyto aktivity byly přijaty i s občasnými rozpaky, protože PMOI byla i nadále zapsána na černé listině ve Francii, EU a USA. Proti Zahradilově aktivitě vystupoval např. Jiří Havel (ČSSD). Výhrady měla europoslankyně J. Hybášková, protože nebyly podle ní dosud známy skutečné zdroje financování této organizace, která pro svůj militantní postoj byla stále nepřijatelná pro íránskou liberální opozici. Vyjádřila obavy, aby to s podporou PMOI nedopadlo jako s podporou tálibánců proti Sovětskému svazu, nebo podporou Sadrových milicí v Iráku. Nyní si s nimi Západ neví rady.⁵⁵ Velmi podrážděně na tuto akci reagoval Írán a jeho ambasády ve státech EU.

Proliferace a nakládání s vojenským materiálem

V rámci šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, včetně položek dvojího užití, byla i v tomto roce věnována zvýšená pozornost vývozu zboží a technologií dvojího užití do Íránu a Sýrie. Pozornost byla zaměřena i na některé nespolehlivé země, odkud by toto zboží mohlo být reexportováno do rizikových zemí. V roce 2007 byla rozšířena sankční opatření RB OSN, zakazující obchody s technologiemi využitelnými v jaderném a raketovém programu Íránu. Opatření byla rozpracována EK a byla závazná pro všechny členské státy EU. BIS v roce 2007 podle své zprávy zaznamenala pokusy některých českých exportérů o obcházení kontrolních režimů vývozem technologií využitelných i ve vojenské oblasti.⁵⁶ Pozornost byla věnována i transferům původních českých technologií do zahraničních firem s českou účastí. Česká odbočka Amnesty International vycházela z informací publikovaných ve *Výroční zprávě o kontrole exportu vojenského materiálu a ručních zbraní pro civilní použití v České republice za rok 2007* a kritizovala vývoz zbraní do Iráku, Jemenu, Afghánistánu. Dodávky do „sektářského“ Iráku sice podporovaly USA, ale řada zbraní se záhy ztratila a skončila v rukách militantních skupin. Totéž hrozilo podle AI i v Afghánistánu. Česká vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala, že „zvýší transparentnost obchodu se zbraněmi“. Přesto ani dnes neexistují veřejné výstupy zpětné kontroly toho, zda vyvezené zbraně a vojenský materiál nebyly v cílových zemích zneužity k porušování lidských práv nebo reexportovány např. do států, na které bylo uvaleno zbrojní embargo.⁵⁷

Migrační trendy

Migrace, na rozdíl od Francie, se nestala prioritou českého předsednictví, protože ještě nepřerostla ve vnitřní problém. Migrační pohyby z Blízkého východu, Středo-moří a Afghánistánu byly i nadále omezené. Počet cizinců z arabských zemí, Izraele, Íránu a Afghánistánu, s povoleným pobytem v ČR (trvalým a dlouhodobým), dosahoval ke dni 31. 5. 2008 celkem 4195, což činilo přibližně 1 procento z takto vymezených osob. Nejvíce byli zastoupeni Izraelci (730), Alžířané (575), Syřané (440), Egypťané (354) a Iráčané (328).⁵⁸ Nelegální migrace z regionu byla i v roce 2007 poměrně malá. V první patnáctce zemí s největším počtem nelegální migrace byly zaznamenány tři země regionu: Irák (112); Turecko (77) a poprvé za posledních deset let Sýrie (59). Naopak egyptská ilegální migrace, typická pro rok 2006, se po zavedení letištních víz zastavila.⁵⁹ Celkově 58 Iráčanů a 7 Syřanů bylo zadrženo při přechodu česko-německých hranic. V roce 2007 klesl počet žadatelů o azyl v ČR o 38 procent. Ze sledovaných zemí největší počet žádostí předložili žadatelé z Iráku (90) a Sýrie (59), přičemž čtvrtý největší počet žádostí byl schválen Iráčanům (17). V roce 2007 byly zachyceny i nelegální pobyty ze Saúdské Arábie (25) a Alžírka (21). Většina saúdských občanů byla zadržena na hraničních přechodech. Ze státních příslušníků zemí regionu prováděli v roce 2007 trestnou činnost nejvíce Alžířané (20), Izraelci (10), Syřané (9), Tunisané (6) a Egypťané (4). V roce 2008 vláda schválila pokračování projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních dělníků, který se vztahoval pouze na arabské, iránské a afghánské absolventy českých vysokých a středních škol. Pouze Izraelci a Turci nemuseli mít českou školu. Této kvalifikované pracovní síle byly přednostně schvalovány žádosti k dlouhodobému či trvalému pobytu. V roce 2007 hodně studentů z regionu studovalo na českých vysokých školách, nejvíce z Izraele (172), Jemenu (48), Jordánska (50), Libye (54), Íránu (47).⁶⁰ Z uvedeného přehledu vyplývá, že migrační tlaky z tohoto regionu se stále České republice vyhýbají, ale mají tendenci k pomalému růstu. Obrovský nárůst iráckých azylantů v EU se ČR vyhnul. Většina Iráčanů podala žádosti o azyl v jihoevropských zemích, které hlídají vnější schengenské hranice.

Íránská islámská republika

Írán byl pokládán za zdroj nestability v regionu na rozdíl od Turecka, jež bylo premiérem M. Topolánkem charakterizováno naopak jako záruka bezpečnosti a stability v bouřlivé oblasti.⁶¹ Smlouva s USA o zřízení raketové základny v ČR SOFA se sice nezmiňovala o Íránu, ale zařadila ho mezi hlavní hrozby šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosiče. Navázaný americko-český dialog měl zahrnovat hrozby raketového útoku a terorismus.⁶² Česká republika měla zájem o rozvoj politických i obchodních vztahů, ale existovaly politické komplikace v oblastech lidských práv, demokracie a iránské angažovanosti v Iráku. Íránskému vedení vadilo pražské vysílání RFE/RL – Rádía Fardá, i když jeho průměrná sledovanost v Íránu pozvolna klesala až na 13 procent v roce 2008. Případ iránské zaměstnankyně RFE/RL Parnaz Azimové, které bylo osm měsíců bráněno vycestování ze země a poté byla v nepřítomnosti i odsouzena do vězení na jeden rok, dokazoval averzi režimu vůči této instituci. Česká diplomacie se snažila orientovat dialog na pozitivnější témata, např. obchod,

iránské aktivity v Afghánistánu zaměřené na boj proti terorismu a pašování drog, což se dařilo jen částečně.⁶³ V listopadu 2007 zrušil Írán obchodní restriktce proti ČR, zavedené v roce 2003 na protest proti činnosti RFE/RL.

Překážkou normalizace vztahů byla i tzv. „kauza jaderného obohacování“, která se stala předmětem zájmu české i evropské diplomacie. Při návštěvě náměstkyně ministra zahraničních věcí Heleny Bambasové v Íránu v roce 2007 přiznala Česká republika Íránu právo na rozvoj mírové jaderné energetiky. Během roku a na různých úrovních prosazovala česká diplomacie politiku pobídek a trestů, což odráželo společný postoj EU. Ministr K. Schwarzenberg odmítal jakýkoli ozbrojený útok na Írán.⁶⁴ Generální ředitel MAAE Muhammad Al-Baradej při své návštěvě Prahy (říjen) sdělil, že Írán musí vyjasnit některé dohady o civilním jaderném programu.⁶⁵ Íránské postoje k jadernému obohacování přijel do Prahy vysvětlovat Ali Asghar Soltani, íránský velvyslanec u MAAE ve Vídni, jenž během kulatého stolu v Ústavu mezinárodních vztahů zdůrazňoval, že to byl Západ, včetně EU, který donutil Írán, aby začal s realizací programu na obohacování uranu. Hlavním důvodem započetí vlastního projektu na obohacování uranu bylo odmítání dodávek obohaceného uranu pro účely civilních energetických programů, o které Írán údajně několikrát v minulosti žádal. Vládními činiteli byla kritizována destruktivní role Íránu v blízkovýchodním konfliktu, zvláště jeho podpora poskytovaná radikálním skupinám. Premiér M. Topolánek při jednom vystoupení označil Hamás a Hizbulláh, spolu s Íránem a Sýrií, za síly chaosu, strachu a násilí.⁶⁶

10. července Írán odzkoušel devět raket středního doletu typu země-země. Stalo se to pouhý den poté, co byla v Praze podepsána smlouva o vybudování radaru amerického protiraketového systému v ČR. První náměstek MZV ČR T. Pojar v jednom z rozhovorů řekl, že íránské zkoušky byly pro něho důkazem potenciální hrozby, protože Írán může do pěti let prodloužit dolet raket na 3000–4000 km a ohrozí jimi celou Evropu.⁶⁷ Ministr Schwarzenberg viděl potenciální hrozbu ještě v širším horizontu: Írán, Pákistán nestabilita v severní části Indie, nejistý vývoj v Rusku a v Číně. Už teď mohly íránské rakety podle jeho názoru zasáhnout jižní Slovensko.⁶⁸

V obchodní oblasti existovaly dobré předpoklady pro spolupráci. Írán měl zájem o rozvoj obchodu, a urgoval proto vyslání české mise. Průnik na zajímavý trh byl komplikován dvěma faktory: existujícím sankčním režimem EU, který ČR striktně dodržovala, a obchodními překážkami, jež slíbil Írán koncem roku 2007 odbourat. Měl i zájem o přezkoumání a možné doplnění smluvní základny. Česká republika oznámila íránské straně, že má zájem obnovit diplomatické styky s Íránem do poloviny roku 2009, tj. do konce českého předsednictví EU, což bylo pozitivně přijato íránskou ambasádou v Praze jako signál nového rozvoje vztahů.⁶⁹ Ale v polovině roku Írán odmítl akreditaci navrženého českého velvyslance a vztahy zůstaly do konce roku odměřené.

Hospodářské vztahy

V období globální finanční a ekonomické krize byl zájem hledat alternativní trhy i v MENA oblasti. Mezi nejprivilegovanější státy v rámci obchodní strategie ČR, vypracované MPaO pro rok 2006–2010, byly zařazeny z tohoto regionu tři země: Spojené arabské emiráty (SAE), Saúdská Arábie a Turecko.⁷⁰ Většina zemí regionu je

závislá na ropné rentě, která prožila šokové období v roce 2008, charakterizované neobvyklým růstem cen ropy v polovině roku a naopak razantním pádem poptávky po ropě a tím i její ceny na konci roku, což se odrazilo i v obchodě. V roce 2008 byl zájem zlepšit proexportní opatření. Ve vztahu k arabskému světu lze za událost roku označit vytvoření Česko-arabské podnikatelské rady. Vznikla počátkem roku a stalo se tak na výslovnou žádost velvyslanců arabských zemí v ČR. Ti byli totiž velmi nespokojeni s dřívější činností Česko-arabské obchodní komory (sdružení právnických osob založené v roce 2004), která sídlila naposledy v Karlových Varech. Chtěli proto zřídit nějakou státem garantovanou organizaci, jež by byla právoplatně registrována i u Všeobecné unie arabských komor se sídlem v Bejrútu. Rada bude mít široký záběr, protože může využívat zkušeností a kontaktů obou podnikatelských organizací, tj. s Hospodářskou komorou i Svazem průmyslu a dopravy, které mají ve většině arabských zemí podepsány dohody o spolupráci s partnerskými organizacemi podnikatelů.⁷¹ V roce 2008 pomáhala rada organizovat doprovodnou podnikatelskou misi premiéra M. Topolánka do Jordánska a Izraele (8.–11. března) a prezidenta V. Klause do Egypta (7.–9. dubna). Ve dnech 26.–27. května organizovala program pro obchodní misi ze Saúdské Arábie, která zavítala do ČR.

Arabské země Maghrebu

V souvislosti s naším členstvím v EU se dostaly z ekonomického hlediska do předí země severní Afriky, Maghrebu, jež nikdy nepatřily k českým prioritám (kromě Egypta). Tyto země, s výjimkou Libye, byly začleněny do světového hospodářství a měly úzké hospodářské vazby na EU. Většina zemí byla integrována do regionálních ekonomických bloků (UMA, GAFTA, QIZ, COMESA, Agadir), což nabízelo šanci k proniknutí na širší trhy. Ministerstvo průmyslu a obchodu vypracovalo v souladu s exportní politikou vlády České republiky na léta 2006–2010 a s ohledem na potřeby české podnikatelské veřejnosti *Strategii prosazování obchodně-ekonomických zájmů České republiky v zemích severní Afriky*.⁷² Nejlepší obchodní styky byly s Egyptem, který patřil po SAE a Izraeli mezi největší obchodní partnery regionu. V roce 2007 činil vývoz 162 milionů USD s vysoce aktivním saldem 133 milionů USD. V roce 2008 došlo k výraznějšímu růstu vývozu 231,2 milionu USD s vysoce kladnou bilancí dosahující 190,7 milionu USD. Na preferovaném trhu operovalo velmi mnoho předních českých podniků. Posílily se naše vazby na Maroko, které nepatřilo nikdy k našim prioritním obchodním destinacím. V roce 2007 dosáhl vývoz do Maroka mimořádně vysokých hodnot 157,7 milionu USD, což bylo třikrát více než v předchozím roce. Dostí kladná byla i bilance (87 milionů USD). V roce 2008 se již nepotvrdila vysoká dynamika vývozu z předchozího roku. Vývoz činil 86,1 milionu USD s mírně kladnou bilancí 13,2 milionu USD. Tradičním partnerem bylo Alžírsko. V roce 2007 byla vykazována vysoce záporná bilance –85,5 milionu USD při našem vývozu 61,4 milionu USD. V roce 2008 činil vývoz 91,3 milionu USD a byl charakterizován naopak vysoce kladnou bilancí, 73,1 milionu USD. Obchod s Libyí byl v roce 2007 nízký: vývoz dosáhl 21 milionů USD a bilance –5,7 milionu USD. V roce 2008 došlo k výraznějšímu růstu vývozu, který činil 61 milionů USD, s kladným saldem 23 milionů USD. Obchod s Tuniskem nebyl vysoký, co do bilance byl velmi vyrovnaný. Vývoz

činil v roce 2007 39,5 milionů USD s mírně zápornou bilancí 2,3 milionu USD. V roce 2008 to pak bylo 54,2 milionu s kladnou bilancí 21,7 milionu USD.

Státy Rady pro spolupráci zemí Zálivu (GCC)

Státy GCC patří mezi bohaté ropné státy, sdružené do celní unie, které plánují v nejbližší době uzavřít s EU dohodu o volném obchodu. Výhodou české spolupráce s nimi byla nízká vstupní cla (5 procent) a relativně liberalizovaný obchodní režim. Klíčovým partnerem zůstaly i tento rok Sjednocené arabské emiráty. Český vývoz do SAE již od roku 2005 neklesl pod 500 milionů USD a tradiční byla i vysoce kladná bilance. V roce 2007 činil vývoz rekordních 540 milionů USD a kladné saldo 294 milionů USD. V roce 2008 byl zaznamenán další rekord: vývoz 635,4 milionu USD s kladným saldem 592,9 milionu USD. Důležitým krokem by mělo být plánované přímé letecké spojení a zjednodušená pravidla vydávání víz přímo na letišti v SAE. Zájem o mnohem hlubší ekonomickou, především investiční spolupráci mezi oběma zeměmi byl vyjádřen během návštěvy českého premiéra M. Topolánka v SAE (23.–24. března). ČR navrhla vytváření společných podniků a strategické partnerství mezi českými a emirátskými firmami.

Druhým nejpreferovanějším partnerem byla Saúdská Arábie, která má dominantní postavení v rámci GCC. Obchodní obrat s ní neustále rostl a v roce 2007 dosáhl 142,5 milionu USD, s aktivním saldem 128,1 milionu USD. V roce 2008 dosáhl vývoz rekordní úroveň 231,4 milionu USD s vysoce kladnou bilancí 216,6 milionu USD. Podle Hospodářské komory ČR existují velmi dobré podmínky pro spolupráci ve zdravotnictví – výstavba nemocnic, najímání odborného personálu (lékaři, sestry) aj.

Země Levanty

V této skupině zemí dominoval Izrael, s nímž má Česká republika dlouhodobě vysoce rozvinuté hospodářské vztahy. V roce 2007 dosáhl vzájemný obchodní obrat historicky rekordní úroveň 550 milionů USD a v roce 2008 dokonce 607,6 milionu USD s kladnou bilancí 115,3 milionu USD. Vysoký obrat byl dosahován mimo jiné i díky dlouhodobému liberálnímu obchodnímu režimu. ČR i EU uzavřely s Izraelem dohody o volném obchodu. V roce 2008 byla podepsána i vzájemná dohoda o výzkumu a vývoji. Během návštěvy premiéra Topolánka v březnu v Izraeli bylo dosaženo dohody umožňující investiční expanzi izraelského farmaceutického gigantu TEVA na český trh. Vývozy ČR zprostředkovávaly místní prodejní firmy, z nichž největší – Champion – prodávala i v tomto roce úspěšně škodovky. Dobrou pozici si také udrželi výrobci ocele. Nosnými exportními produkty zůstávalo jednoznačně zboží s vyšší přidanou hodnotou. Na vzestupu byl i obchod se službami, zvláště v dopravě a cestovním ruchu.

Naším tradičním dlouholetým partnerem byla také Sýrie. V zahraničním obchodě se od roku 2006 objevil pozitivní trend. Každým rokem stoupal vývoz do Sýrie a klesal dovoz. V roce 2007 dosáhl vývoz 61,9 milionu USD, což bylo o 18 procent více než v roce 2006. Dovozy dosáhl pouhých 2,4 milionu USD. Tendence k růstu obchodu pokračovala i v roce 2008: vývoz 73 milionů USD a bilance 59,7 milionu USD.

Klíčovou událostí byla návštěva českého ministra financí M. Kalouska s početnou obchodní delegací v Sýrii (18.–20. května), během níž byla definitivně uzavřena ka-

pitola dluhu z dob ČSSR. Při návštěvě došlo k setkání HK ČR a Federace syrských obchodních komor. Bylo podepsáno Memorandum o spolupráci a založen Česko-syrský obchodní výbor.

Ostatní země blízkovýchodního Mašriku

Irák

Irák patřil taktéž k našim dlouhodobým partnerům, ale bezpečnostní situace nedovolila zatím, aby ČR tuto výhodu více zúročila. Přesto vývoz dosáhl v roce 2007 dohromady 77 milionů USD a měl vysoce kladnou bilanci. V roce 2008 došlo k poklesu vývozu na 42,4 milionu USD při nulovém dovozu. Firmy Sigmaintest, Unis, Prokop Engineering, Technoexport a Chemoprojekt získaly zakázku. Šlo o společné projekty zaměřené na oblast petrochemie, rafinerie. Většina českých aktivit se přesunula do severních kurdských oblastí kolem Irbilu, které byly bezpečnější v porovnání se středním Irákem. V říjnu byla v Irbilu založena Česko-kurdská podnikatelská rada.

Írán

Náležel mezi země, kde existuje veliký potenciál k rozvoji obchodu, ale jeho využití záviselo na mnoha faktorech. Patřila mezi ně momentální solventnost, podmíněná cenou ropy a výší ropné renty. Na Írán byly uvaleny sankce USA a EU za jeho postoj v jaderné kauze, které museli čeští vývozci respektovat. Vzájemný obchod dosáhl v roce 2007 celkem slušné výše. Vývoz činil 35 milionů USD s kladným saldem 16,4 milionu USD. Podobné výsledky byly i v roce 2008: vývoz 38,4 milionu USD a bilance 25,6 milionu USD. V listopadu 2007 odvolal Írán restriktce proti českým vývozcům. Neudělení *agrément* českému velvyslanci v roce 2008 svědčilo o tom, že vztahy nejsou ještě zcela ideální. V roce 2008 byl přijat český projekt na výstavbu koksovny v Íránu, který bude realizovat společnost Hutní projekt Frýdek-Místek. Šlo o největší kontrakt v této zemi za posledních 20 let. ČEB a EGAP již nabídly podporu. Důležitý byl i postoj tří ministerstev (financí, zahraničních věcí a průmyslu a obchodu), které slíbily všemožnou pomoc rozvoji hospodářských vztahů s Íránem.⁷³

Zahraniční rozvojová pomoc

V zemích regionu byla oceňována naše rozvojová pomoc, která bude mít kontinuitu i v příštím roce, protože česká vláda schválila 9. června plán dvoustranné zahraniční spolupráce pro rok 2009. Přijala strategii dlouhodobé pomoci pro Jemen, střednědobé pro Afghánistán a Irák. Mezi neprioritní oblasti byla zařazena i Palestinská autonomní území, kterým byla přislíbena pomoc již na pařížské dárcovské konferenci a dodatečně zvýšena z iniciativy ministra Schwarzenberga v souvislosti s izraelským zásahem v Gaze. V roce 2008 byla dořešena i řada pohledávek ČR vůči Afghánistánu, Egyptu, Sýrii a téměř i v případě Iráku. Neuzavřené zůstalo pohledávkové řízení s Íránem a Libyí.

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Hlavním gestorem a koordinátorem české blízkovýchodní a středomořské politiky bylo Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, který řídil A. Vondra, většinu středomořské, blízkovýchodní agendy postupoval MZV. Ministr Schwarzenberg byl jmenován za Stranu zelených, která tradičně prosazovala některá témata zahraniční politiky, související s regionem: zahraniční pomoc, lidská práva, demokracie, energetika. Existovaly náznaky, že tato strana měla zájem o blízkovýchodní a africkou agendu odborů MZV. Klíčovou úlohu kromě ministra zahraničních věcí hráli jeho náměstci a politický ředitel M. Povejšil. Vrchní ředitel sekce mimoevropských zemí a rozvojové spolupráce MZV Jakub Karfík řídil Odbor Blízkého východu a Afriky (BVA), dohlížel nad rozvojovou pomocí a měl gesci i nad agendou barcelonského procesu. Pod něj spadal vyslanec se zvláštním posláním pro Středomoří, kterým byl jmenován v roce 2007 Alexander Slabý. Vyslanec měl na starosti „středomořskou diplomacii“ a navštěvoval mj. i země regionu, aby jim vysvětlil priority nadcházejícího českého předsednictví.

Každodenní regionální agendu pokrýval odbor BVA, který spolupracoval s ostatními odbory MZV, resorty, ambasádami MENA zemí a řídil i české zastupitelské úřady v rozsahu své působnosti. Podílel se na tvorbě SZBP a během přípravy na předsednictví EU pomáhal plánovat a koordinovat akce svých úřadů. ČR se zapojovala do politického dialogu na platformě SZBP, s pomocí kterého byly formovány společné postupy EU během pravidelných zasedání pracovních schůzek a dalších přípravných orgánů Rady EU. BVA připravoval jednání těchto skupin. Hlavními centry přípravy regionální politiky byly skupiny: COMEP (pro mírový proces na Blízkém východě); COMAG (pro Maghreb a Mašrek); COMEM (pro Blízký východ); COMED (pro euro-středomořské partnerství). Pod skupinu COAFR patřila agenda Súdánu a Mauritánie. Odbor států Blízkého východu a Afriky se však v roce 2007 opět rozdělil: na BVA a Odbor států subsaharské Afriky (AFR), takže se i teritoriální kompetence jasně vymezily a oddělily. Blízkovýchodní problematika pronikala i do agendy dalších skupin zaměřených na SZBP.

Přípravu jednání skupin zajišťoval odbor BVA v kooperaci s koordinátorem a zástupcem při misi v Bruselu (Marek Janovský). Závěry jednání skupin byly využívány jako podklady pro jednání politicko-bezpečnostního výboru (COPS), který zase poskytoval stanoviska Radě pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC) a řídil i ad hoc krizové situace. Pokračoval v činnosti i Výbor stálých zástupců (COREPER), který vyhodnocoval stanoviska COPS. Zpracovával i agendu zahrnutou pod první pilíř SZBP (obchod a zahraniční pomoc) a třetí pilíř (vnitro, justice). COREPER zpracovával a vyhodnocoval i agendu přicházející z různých českých ministerstev pro potřeby zasedání GAERC, kterých se zúčastňoval ministr Schwarzenberg, a Evropské rady za účasti premiéra či ministra zahraničních věcí.

Barcelonská agenda byla sledována a vyhodnocována taktéž odborem BVA (Josef Rychtář) a projednávána ve skupině COMED. Odbor BVA spolupracoval úzce

s vyslancem pro Středomoří A. Slabým prostřednictvím koordinátora pro barcelonský proces, kterým byl v roce 2008 Pavel Kobližka. V prosinci se připravovala změna ve funkci koordinátora, který měl být za předsednictví podřízen přímo vyslanci Slabému. Koordinátor spolupracoval i s nevládní sítí Nadace Anny Lindhové (ALF) pro dialog kultur, jejímž centrem byl Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., koordinátorem české sítě ALF Jaroslav Bureš a tajemnice Hana Suchardová. V roce 2008 byl zvolen členem Poradního výboru ALF (*Advisory Board*) profesor Eduard Gombár z Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Blízkovýchodní agendu měly v náplni práce i jiné odbory MZV. Lidská práva sledoval Odbor lidských práv a Odbor politik EU (EUPO 2). V době přípravy předsednictví se zvýšila role politického ředitele MZV M. Povejšila spolupracujícího v rámci evropské „Trojky“. Středomořský dialog NATO byl svěřen Odboru bezpečnostní politiky (OBP). Odbor EUPO 2 odpovídal za problematiku energetické soběstačnosti a strategie. Byl ustanoven vyslanec se zvláštním posláním pro energetickou bezpečnost ČR, kterým se stal Václav Bartuška. Vyslanec se zapojoval do všech jednání zaměřených na hledání alternativních zdrojů, především zemního plynu (plynovod Nabucco). Poskytoval své názory na energetickou bezpečnost médiím. Spolupracoval s ostatními ministerstvy, zvláště s MPO. Patřil pod úřad 1. náměstka T. Pojara. Energetickou bezpečností se zabýval i Bezpečnostní výbor PS PČR a ministerstvo práce a obchodu. Zvláště afghánská problematika byla na pořadu jednání schůzí Zahraničního výboru PS a účastnili se jich představitelé MZV a MO.

V roce 2007 ukončila v rámci reorganizace svých úřadů svoji činnost libyjská ambasáda a 23. 7. 2008 dala Česká republika souhlas s akreditací velvyslance Libye v ČR se sídlem ve Vídni. 9. 6. 2008 byl udělen souhlas s otevřením libyjského generálního konzulátu v Praze.

Vojenská část zahraničních misí byla v kompetenci Ministerstva obrany ČR, ale civilní část (PRT a pomoc) v gesci MZV ČR. Od roku 2009 budou resortní ministerstva realizovat pouze pokračující projekty zahraniční pomoci, ale nové projekty budou přecházet do gesce MZV, resp. České rozvojové agentury (ČRA), která vznikla 1. 1. 2008.

Ministerstvo vnitra bylo gestorem problematiky mezinárodní migrace a mezinárodní ochrany v České republice, a to jak na úrovni legislativně-koncepční, analytické, tak i realizační. V rámci ministerstva za tuto oblast odpovídal odbor azylové a migrační politiky spolupracující s Ředitelstvím služby cizinecké policie i s konzulárním odborem MZV. Odbor bezpečnostní politiky MV ČR, BIS, zpravodajská služba AČR i MZV ČR (OBP) sledovaly a vyhodnocovaly problematiku terorismu.

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Česká veřejnost byla ovlivněna špatnou informovaností a šířením pouze negativních, často zkreslených zpráv o muslimech a islámu v médiích. Muslimové a Ara-

bové v České republice si stěžovali na spíše proizraelské a antiarabské postoje našich médií, což mělo vliv na názory veřejnosti. Negativně byly jimi vnímány termíny „islámský terorismus“ či „palestinský terorismus“, protože generalizovaly a pomáhaly vytvářet dlouhodobé negativní stereotypy. Potvrdil to i dubnový výzkum agentury STEM, v němž osm z deseti respondentů odmítlo mít za souseda muslima. Arabů, Čechů a Afghánců nejčastěji spojovali s terorismem. K podobným závěrům došel i výzkum CVVM z ledna 2008, v němž národnosti zkoumaného regionu dostávaly negativní hodnocení. Nejhuře dopadli Afghánci, Palestinci a Iráčané. Výzkumy CVVM z března dokazovaly, že Češi přesto netrpí náboženskými předsudky a záští vůči lidem s odlišným náboženským přesvědčením, což by se dalo vysvětlit tradičně malým podílem věřících v porovnání s jinými zeměmi EU. Jenom 8 procent by při výběru svého souseda přihlíželo k jeho náboženství, kdežto přes 80 procent odmítalo za souseda alkoholika či drogově závislého jedince. 87 procent respondentů soudilo, že Češi jsou tolerantní vůči odlišným náboženstvím.⁷⁴ Od počátku 90. let narostl počet takto definovaných tolerantních lidí o 20 procent a lze hovořit o dlouhodobém trendu. Potvrdily ho i komunální volby, v nichž malé strany s xenofobně zaměřeným programem dostaly velmi málo hlasů. Rovněž soužití občanů z Brna s muslimskou komunitou, soustředěnou kolem mešity, bylo zcela bezproblémové. Totéž se dá říci i o Praze. Další výzkumy CVVM odhalily, že 89 procent občanů mělo strach z terorismu, 71 procent z uprchlíků z cizích zemí a 65 procent z národnostních menšin. Tento výsledek byl ovlivněn do značné míry špatnou či zkreslenou informovaností.

V srpnu Rada pro rozhlasové a televizní vysílání uložila provozovateli vysílání TV Nova, kterým byla společnost CET 2, pokutu 100 000 Kč za to, že v lednu odvysílala tendenční xenofobní a islamofobní vysílání, čímž porušila zásadu objektivit y; antisemitismus a islamofobie by neměly být šířeny v českých médiích.

Pokračovala kampaň proti šíření islámu v Evropě, vedená na různých internetových stránkách: www.euportal.cz, www.eurabia.cz, pravdaoislam u.cz, www.nebezpeci.info, www.csi-cr.cz. Webové stránky Židovské obce (www.kehila.prag) uveřejnily poselství Evropanům nizozemského poslance Geerta Wilderse, v němž varuje před expanzí islámu, který je v rozporu s demokratickými tradicemi Evropy. Mezi výrazně proizraelské servery patřily: www.eretz.cz, www.icej.cz. Podle prosincového Euroskopu rostly v roce 2008 projevy antisemitismu ve většině zemí EU, ale Česká republika byla vůči tomuto trendu poměrně imunní. V souvislosti s izraelským útokem na Gazu vzrostla kritika Izraele a někdy i sionismu v médiích, což bylo mnohdy nepřesně interpretováno jako projev skrytého antisemitismu. Od roku 2007 působila v Plzni *Liga proti antisemitismu*, která si dala za úkol dohlížet nad projevy antisemitismu. V prosinci 2008 spustil server eurabia.cz svůj vlastní blog (blog.eurabia.cz), který byl připojen k dalším klíčovým serverům iDNES.cz, iHNED.cz. a aktuálně.cz. Byl otevřen pro zájemce, kteří mají potřebu vyjádřit se k takovým tématům, jako jsou: multikulturalismus, islám, antisemitismus, přistěhovalectví.

Ústředí muslimských obcí v ČR marně usilovalo i v roce 2008 o dosažení stejného postavení, jaké mají ostatní monoteistická náboženství – křesťanství a judaismus. V letošním roce se aktivovala i sdružení českých muslimů. Stalo se tak koncem roku u příležitosti izraelského útoku na Gazu. Neaktivněji si počínala Libertas Inde-

pendent Agency, sdružení založené nedávno brněnskými muslimy, v jejímž čele stál předseda Fatah Ismaíl a místopředseda Lukáš Lhoťan. Předsedou brněnské muslimské obce byl Hassan Muneeb Alrawi. Angažovala se i Muslimská obec v Praze v čele s Vladimírem Sářkou. Informace o její činnosti byly publikovány na stránkách www.libertas-agency.cz. Důvodem této mobilizace byl nárůst aktivit antiislámských, xenofobních a neonacistických skupin v ČR, které se zaměřovaly na zastrašování muslimů, židů a Romů. Výsledkem činnosti těchto živlů bylo několikanásobné zhanobení brněnské mešity, naposledy v říjnu 2008. V průběhu roku byly vylepovány v Praze a Brně hanlivé dánské karikatury proroka Muhammada s nápisem *Svoboda není pro všechny* urážející muslimské náboženství. Na pražském plakátu byl i odkaz na Wildersův protiislámský film *Fitna*, který na svých stránkách uveřejnila Národní strana. Nenávistná kampaň pokračovala po teroristickém útoku v Pákistánu, během něhož zahynul český velvyslanec I. Žďárek. Národní strana slíbila pomstu českým muslimům, přestože ti teroristický atentát jednoznačně ve svém prohlášení odsoudili.⁷⁵ K vyvrcholení antiislámské kampaně došlo u příležitosti oslav 90. výročí založení Československa. Národní strana uspořádala v Praze na Václavském náměstí protestní demonstraci. V jednom z projevů představitelů této strany byla brněnská mešita označena za centrum terorismu. Brněnští muslimové v reakci na toto vystoupení podali trestní oznámení na Národní stranu. Souběžně iniciovali setkání všech náboženských etnických sdružení, aby byla vypracována společná platforma, jak čelit narůstajícím xenofobním a rasistickým aktivitám.

Zmíněný nárůst aktivit Národní strany mohl být částečně ovlivněn avizovaným zájmem brněnských muslimů postavit ve městě novou mešitu kromě té, která stojí už deset let ve Vídeňské ulici a má omezenou kapacitu.⁷⁶ V souvislosti s událostmi v Gaze se čeští muslimové začali více zajímat i o zahraničněpolitická témata. Objevila se kritika porušování mezinárodního humanitárního práva Izraelem i liknavý postup vlády v této otázce. Předseda Muslimské obce v Praze V. Sářka zaslal osobní dopis vládě ČR, ve kterém vyzval k možnosti svobodnějšího a nezávislejšího vyjadřování vlastního názoru, k okamžitému zastavení izraelské akce a k řešení humanitárních otázek.⁷⁷

ZÁVĚR

Vláda ani ministerstvo zahraničních věcí nesestavily žádný zahraničněpolitický koncepční dokument, který by se vztahoval k regionu Blízký východ a Středomoří, takže přístupy k němu byly přijímány ad hoc pod tlakem vnějších spojeneckých závazků (NATO, USA, EU), pod tíhou odpovědnosti za geopolitickou či geoeconomickou situaci a někdy i pod vlivem vnitřních, zvláště bezpečnostních potřeb státu. Trnem v oku opozice byla příliš velká pozornost balistickým raketám „uličnických států“ a menší zájem o daleko akutnější hrozby (terorismus, energetická závislost, migrace).

Sociálnědemokratická opozice obviňovala vládu, že vybočila z rámce daného společnou zahraniční politikou EU, např. ve vztahu k blízkovýchodnímu konfliktu, a příliš slepě podporovala americké či izraelské zájmy v regionu. Vláda i představitelé ODS zase kritizovali opozici, že se chová neodpovědně a zastává populistické po-

stoje v tak vážných otázkách, jako je bezpečnost euro-atlantického prostoru (americký radar a balistické rakety Íránu), a nedoceňuje některé hrozby (terorismus, Írán a „uličnické státy“). Politická polarizace se projevila i v diskusích o zahraničních misích. Naopak relativní shoda existovala v potřebě zabezpečení diverzifikace energetických zdrojů. Výhody měly obě strany: jak ČSSD, protože veřejnost dost výrazně odmítala radar, tak i ODS, protože většina Čechů měla strach z terorismu, nelegální migrace a radikálního islámu.

Jižní dimenze sousedské politiky EU a barcelonský proces nikdy nepatřil k prioritám České republiky a zájem byl maximálně orientován na nejasně formulovaný alternativní dovoz strategických surovin (ropy a zemního plynu) a po roce 2001 i na riziko terorismu, protože naše spojenecká transatlantická angažovanost v nestabilních muslimských oblastech zvyšovala riziko. Během přípravy předsednictví si vláda mnohem více uvědomovala mimořádnou důležitost středomořské dimenze pro jihoevropské členské státy a taky možnost jejího využívání ve prospěch prosazení svých vlastních zájmů v preferované východní dimenzi sousedských vztahů. Výsledky jednání Sarkozy–Topolánek tento pragmatický přístup potvrdila.

Dlouhodobým strategickým cílem české pravice v čele s ODS bylo udržet zájem USA o střední Evropu jako klíčovou pojistku vůči mocenským hrátkám velkých evropských hráčů (Německo, Francie) a především proti potenciální hrozbě Ruska v budoucnosti. Právě pevné spojenectví s USA a důraz na transatlantickou solidaritu v rámci EU determinoval přístupy vlády k blízkovýchodnímu konfliktu. ČR spolu s Polskem se zařadily k nejvíce proizraelským zemím v EU, po boku Nizozemska a Německa. Oba státy výrazně podporovaly i americkou blízkovýchodní politiku Bushovy administrativy, i když se objevil i příznak vzdoru – odmítnutí vojenského útoku proti Íránu. V praktické politice vláda usilovala, aby navenek budila dojem vyváženého přístupu ve vztahu k arabsko-izraelskému konfliktu, který byl posilován vazbami na umírněné arabské režimy (Jordánsko, Egypt, GCC) a podporou realistického prezidenta Mahmúda Abbáse i prozápadního technokratického premiéra S. Fajjáda. Pokračovala i všestranná pomoc Palestinské samosprávě, kterou započaly předchozí vlády. Vyvážený postoj pomáhal udržet naše pozice v regionu a nevyvolával obavy mezi „středomořským klubem“ členských států EU, které si chtěly udržet a posilovat těsné vztahy s arabským světem.

Vláda prosazovala již druhým rokem maximální průnik Izraele do struktur NATO a využívala k tomu např. kontaktní ambasády NATO při ZÚ ČR v Tel Avivu a také středomořského dialogu NATO. Jejím zájmem bylo i povýšení vztahů EU–Izrael v mnoha oblastech, které mělo být potvrzeno v nové asociační dohodě EU–Izrael, o níž se mělo jednat za českého předsednictví EU. Privilegované postavení Izraele mělo být projednáno během summitu EU–Izrael, který se ministerstvo zahraničních věcí rozhodlo prosazovat za českého předsednictví. Arabům a zvláště Palestincům se česká iniciativa nelíbila a chápali ji jako neoprávněnou odměnu Izraele v době, kdy annapolská mírová jednání uvízla ve slepé uličce v důsledku pokračující osidlovací politiky Izraele. Státy EU více či méně podporovaly během roku summit s Izraelem, ale izraelský útok na Gazu, během něhož bylo zabito a zraněno mnoho civilistů, znejistil postoje některých z nich. EP dokonce požadoval podmíněné pozastavení jednání

s Izraelem. Česká zahraniční politika však neustoupila do konce roku od prosazování této iniciativy. Hodnocení izraelského útoku proti Gaze jako obranné operace mluvčím vlády ČR vyvolalo velmi negativní reakce v arabském a muslimském světě. Patrná byla i nevole většiny evropských zemí, protože výrok kazil image EU v arabském světě. Přestože byl výrok nakonec dementován a označen jako nedorozumění, zasažil vážnou trhlinu v naší proklamované nestrannosti, čehož využila domácí opozice k obviňování vlády z provádění „chaotické, neevropské, proizraelské blízkovýchodní politiky“. Ministr K. Schwarzenberg vyjádřil podporu *statutu avancé*, který měl přiblížit Maroko maximálně k Evropě, aby recipročně uspokojil zájmy jihoevropských států EU, zvláště Francie, preferujících vztahy s Maghrebem.

Zahraněční politika vůči blízkovýchodnímu konfliktu se vyznačovala oscilováním mezi evropskými, více proarabskými postoji, a americkými, více proizraelskými postoji. Premiér na jedné straně odsoudil výstavbu nových izraelských osad jako nezákonný akt (postoj EU), ale našel pochopení pro separační zeď postavenou Izraelci, která nekopírovala hranice okupovaných území (proizraelský postoj). Vláda podporovala sice ideu vytvoření palestinského státu, ale nikdy nespécifikovala jeho hranice. Spíše proizraelskému postoji vlády napomáhaly sdělovací prostředky a poměrně dobře fungující proizraelská lobby. Naopak proarabská lobby prakticky neexistovala a tlaky na větší spolupráci s arabským světem nepřicházely ani od hospodářské sféry. Lze říct, že existoval ze strany arabských umírněných sil zájem využívat proizraelských pozic ČR k povzbuzení stagnujícího mírového procesu, jak bylo patrné např. z jednání s představiteli Palestinské samosprávy či Jordánska. Nadcházející předsednictví EU se stalo vhodnou příležitostí pro formulování našich cílů a jejich sladění se společnými politickými, bezpečnostními a ekonomickými zájmy států EU. Česká aktivita při hledání řešení konfliktu v Gaze v samém závěru roku potvrdila eminentní potřebu sladovat celoevropské postoje s našimi národními zájmy.

Proamerické postoje se jasně odrážely i v pozitivním postoji k tureckému členství v EU, což nemuselo být příjemné sousednímu Německu i Francii. Česká republika patřila mezi ty evropské země, které zastávaly v rámci EU nejtvrďší postoje k Íránu i k dalším problémovým zemím. Na druhé straně vláda odmítla ozbrojený útok proti Íránu a podpořila jeho právo využívat jadernou energii pro mírové účely, pokud splní podmínky MAAE a OSN. Tím inklinovala k evropským postojům. Byla zastáncem evropské politiky „cukru i biče“, tj. odměňování za jakýkoli pozitivní krok v jaderné kauze a naopak sankční opatření v případě ohrožování regionální či dokonce mezinárodní bezpečnosti. Domnělá „iránská hrozba“ byla využívána i nadále některými vládními politiky pro zdůvodnění potřeby instalace amerického radaru v Brdech, což bylo kritizováno opozicí jako vykonstruovaná, umělá záminka, protože Írán již zastavil vojenský jaderný program před pěti lety a technická úroveň jeho raketových nosičů byla nízká. Vojenská asymetrie ve vztahu k NATO, odstrašení v podobě masové odplaty v případě útoku či iránský zájem rozvíjet vztahy s EU byly dalšími protiargumenty opozice, které měly vyloučit možnost naplnění „iránské hrozby“ přinejmenším v krátkém a možná i střednědobém časovém horizontu.

Vláda i opozice se snažily přenášet vzájemnou vnitropolitickou rivalitu a averzi i do zahraničněpolitické oblasti, což se projeвило markantně ve dvou případech. ČSSD

odmítla v prosinci na zasedání PS PČR schválit plán na posílení zahraničních misí, protože nebyl dostatečně projednán s opozicí s ohledem na výrazně se zhoršující bezpečnostní situaci v Iráku a zvláště v Afghánistánu. Vláda zase obvinila opozici, že svým postojem ohrozila spojenecké závazky vůči NATO i USA. Premiér, podporovaný ODS, na rozdíl od ministerstva zahraničních věcí, odmítal jakékoli zasahování opozice do zahraniční politiky a z těchto pozic označil únorovou studijní cestu J. Paroubka do Sýrie za neslučitelnou se zájmy vlády. ČSSD se hájila tím, že syrský baasistický udržuje normální vztahy s EU, je členem barcelonského procesu a projednávaná témata nebyla v rozporu se zájmy státu či vlády. Cesta byla navíc podniknuta s vědomím MZV ČR.

Opozice vyčítala vládě, že věnuje nedostatečnou pozornost multikulturalismu v době, kdy narůstala intenzita rasistických a xenofobních projevů extremistů, majících antisemitské i islamofobní rysy. Atmosféra houstla i pro neprofesionální přístup některých médií k výkladu islámu a k dalším citlivým a vysoce sledovaným politickým tématům. K nesnášenlivosti a strachu přispívaly i některé internetové servery s islamofobním a také antisemitským zaměřením. Svůj podíl měla i zhoršující se sociální situace obyvatelstva, které trpělo předsudky vůči odlišným etnickým (nikoli náboženským) skupinám, jak potvrdily aktuální výzkumy veřejného mínění. Tento nezájem vlády byl dán mimo jiné malou početností islámské komunity a její jednoznačnou loajalitou českému státu, jak bylo uvedeno ve zprávě BIS. Politizace českých muslimů byla oživena až v souvislosti s izraelským útokem na Gazu. Zanedbatelná byla i migrace z islámských zemí, přestože některé nevládní organizace šířily strach z masového přílivu muslimských imigrantů. Obavy začala vzbuzovat spíše vnitřní migrace v schengenském prostoru, vnímaná jako bezpečnostní riziko. Starost o správné vnímání kulturní diverzity projevovaly spíše nevládní organizace, často napojené na příslušné celoevropské programy v rámci roku kulturního dialogu, vyhlášeného Evropskou unií. Patřily mezi ně v ČR např. kampaň Nadace Anny Lindhové „1001 akcí pro dialog“, systematická činnost pražského Multikulturálního centra a aktivity českých islámských center, především v Brně. Vláda se probudila až v souvislosti s vylepováním dánských antiislámských plakátů v Brně a v Praze. Ministerstvo zahraničních věcí ve svém prohlášení velmi rozhodně odmítlo podobné aktivity.

Kromě zvýšených bezpečnostních obav nás spojoval se sledovaným regionem především obchod, který za posledních deset let rychle narůstal. V roce 2007 dosáhl obrat se zeměmi regionu přibližně 1,8 miliardy USD. Obrat rostl významně i v roce 2008 bez ohledu na finanční krizi a nízké ropné renty v tradičních rentiérských ekonomikách MENA zemí. Dosáhl výše 2,6 miliardy USD. Největší obchodní obrat, překračující 500 milionů USD, jsme dosahovali po několik let s Izraelem a SAE. Tento rok nebyl výjimkou. Strategie ministerstva průmyslu a obchodu počítala s rozšířením spolupráce se zeměmi Maghrebu, což bylo zdůvodněno jejich integrujícím se trhem, stabilním přílivem evropského investičního kapitálu z MEDA fondů či EIB, liberálním prostředím ve většině zemí. Liberální podmínky k obchodu přitahovaly i naše exportéry do zemí GCC. Zájem byl i udržet tradiční destinace ještě z dob ČSSR, mezi něž patřily Irák a Sýrie, což se vcelku dařilo, i když v případě Iráku tomu bránila bezpečnostní situace. Nedostatečné byly obchodní vztahy s Libyí a také s Íránem, i když

iránská strana přestala praktikovat v roce 2007 restriktce na české vývozy. V roce 2008 byla zřízena a zahájila činnost Česko-arabská podnikatelská rada při Hospodářské komoře ČR, která zřejmě definitivně nahradila špatně fungující Česko-arabskou obchodní komoru. Nová instituce dostala podporu od arabských ambasad v ČR. Obchodníci očekávali brzké zavedení vyhlášených změn, zaměřených na další povzbuzení vývozu od MPO v institucionální i finanční oblasti.

Nástup Obamovy administrativy v USA skýtal jedinečnou příležitost sladění evropských a amerických zájmů v regionu a odbourání určitého druhu rozpolcenosti ČZP v posledních několika letech, vyvolané permanentním balancováním mezi odlišnými hodnoceními obou transatlantických spojenců. Očekávalo se, že ČR během předsednictví přispěje ke zvýšení role a prestiže EU na Blízkém východě i ve Středomoří, např. podporou řešení blízkovýchodního konfliktu. Souběžně by měla využít předsednické role k naplnění českých národních zájmů v regionu, např. zabezpečením diverzifikace zdrojů strategických surovin, dalším posílením obchodních vazeb, zlepšením vztahů s Íránem a Libyí, zmírněním arabsko-izraelských rozporů a naplněním již deklarovaných cílů ve vztahu k Izraeli.

Poznámky

- ¹ *Vojenská strategie České republiky*. Praha 2008. Dokument schválený vládou dne 23. 7. 2008 usnesením č. 907. On-line: (www.army.cz/images/id_8001_9000/8492/Vojensk_strategie_R-2008.pdf).
- ² Antonín Sedľa: *Vojenská strategie ČR chytá kočku za ocas*. Česká strana sociálnědemokratická. On-line: (www.cssd.cz/dokumenty/clanky/s20139/a20142.html).
- ³ *Respekt.cz*, 23.12. 2008. On-line: (fleet-sheet.respekt.cz/Todays-news-3431.html).
- ⁴ Jiří Paroubek: *Afghánistán – čím víc, tím hůř*. Právo 5. 1. 2009.
- ⁵ Tisková zpráva ČSSD, 4. 11. 2008. On-line: (www.cssd.cz/s14983/tiskove-zpravy/a21021.html).
- ⁶ Tiskové prohlášení k záměru posílit českou vojenskou účast v Afghánistánu. On-line: (www.halono.viny.cz/index.php?id=67596).
- ⁷ *Trend* 2008/10. On-line: (www.itrend.cz/data/Trend_2008010.pdf).
- ⁸ Jiří Paroubek: *Afghánistán – čím víc, tím hůř*, op. cit.
- ⁹ *Platí iniciativu Ne základnám Írán?* 25. 3. 2008. On-line: (eretz.cz/content/view/5405/43/).
- ¹⁰ *Mluví iniciativy Ne základnám sympatizuje s teroristickou organizací*. 20. 3. 2008. On-line: (zpravy.idnes.cz/mluvci-ne-zakladnam-sympatizuje-s-teroristickou-organizaci-prq-/domaci.asp?c=A080319_165313_domaci_adb).
- ¹¹ *Paroubek se po návratu ze Sýrie opřel do Topolánka*. iDNES, 29. 2. 2008. On-line: (zpravy.idnes.cz/paroubek-se-po-navratu-ze-syrie-oprel-do-topolanka-fwi-/domaci.asp?c=A080229_221928_domaci_miz).
- ¹² *Jiří Paroubek: Je cesta do Sýrie svatokrádež?* *Trend* 2008/3. On-line: (www.itrend.cz/data/Trend_200803.pdf).
- ¹³ Tisková zpráva ČSSD z 31. 12. 2008. On-line: (www.cssd.cz/s14983/tiskove-zpravy/a21494.html).
- ¹⁴ *Kateřina Kalistová: Evropský rok mezikulturního dialogu – Spolu v rozmanitosti*. 11. 6. 2008, Ústřední kulturní komise ČSSD. On-line: (www.cssd.cz/s14983/tiskove-zpravy/a18749.html).
- ¹⁵ Rozhovor s europoslancem J. Zahradilem (ODS) v časopise *Respekt: Fakt nechceme torpédovat Unii*. Zahraniční politika ČR, dokumenty 1/2008, s. 21.

- ¹⁶ Mirek Topolánek: Projev na Ankaršké univerzitě: *Role Turecka v globalizovaném světě*. Vláda České republiky. On-line: (www.topolane k.cz/3664.html).
- ¹⁷ *Prohlášení MZV ČR k plakátům s dánskou karikaturou proroka Mohameda v Brně*. MZV ČR 2008.
- ¹⁸ Rozhovor s ministrem zahraničních K. Schwarzenbergem v deníku *Sachsische Zeitung* (český překlad), 22. 5. 2007. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=26913).
- ¹⁹ *Schwarzenberg: Česko nepodporuje americký vojenský útok na Írán*. Britské listy, 14. 1. 2008. On-line: (www.blisty.cz/2008/1/15/art38305.html).
- ²⁰ *Delegace ČSSD jednala s vrcholnými představiteli Izraele*. Tisková zpráva ČSSD, 10. 7. 2008. On-line: (www.cssd.cz/s14983/tiskove-zpravy/a19620.html).
- ²¹ *Trend 2008/1*, s. 8. On-line: (www.itrend.cz/data/Trend200801.I.pdf).
- ²² Antonín Sed'a, op. cit.
- ²³ Ondřej Liška: *Naše pochybnosti sdílejí i mnozí v USA*. Právo, 7. 3. 2007.
- ²⁴ *Neschválení zahraničních misí je pitomost zločinného charakteru, říká Zeman*. Novinky.cz, 28. 12. 2008. On-line: (www.novinky.cz/domaci/157566-video-neschvaleni-zahranicnich-misi-je-pitomost-zlocinneho-charakteru-rika-zeman.html).
- ²⁵ *Schwarzenberg: Útok na Írán by byl katastrofou*. Novinky.cz, 2. 12. 2008. On-line: (www.novinky.cz/clanek/55792-schwarzenberg-útok-na-iran-by-by-katastrofou.html).
- ²⁶ Podobnému názoru věřil např. náš vyslanec pro energetickou bezpečnost V. Bartuška. Podrobně viz *Tajné služby varují před nedostatkem energetických zdrojů*. Právo, 23. 7. 2008.
- ²⁷ Topolánek: *Pokud Nabucco nebude celoevropské, nemá šanci*. Česká tisková kancelář, 11. 12. 2008. On-line: (www.euroskop.cz/38/9826/clanek/topolane k-pokud-nabucco-nejbude-celoevropske-nema-sanci).
- ²⁸ Záznam z důvěrného jednání obou státníků byl publikován časopisem *Reflex*, ale MZV ČR popřelo jeho hodnověrnost a přesnost.
- ²⁹ Hana Popelková: *Sarkozy k Topolánkovi: Jsem sám proti Arabům*. Česká televize 24, 27. 11. 2008. On-line: (www.ct24.cz/domaci/37211-sarkozy-k-topolankovi-jsem-sam-proti-arabum/).
- ³⁰ Vondra řekl, „že jsme Francii slíbili, že se bude moci spolupodílet během našeho předsednictví na práci ve Středomoří společně s námi. Bude to taková česká sklenice, ve které bude také francouzský koňak. Výměnou za to jsme domluvili, že se náš člověk dostal na jednání G20 ve Washingtonu, ačkoli nejsme žádná velmoc. Dosáhli jsme také toho, že propojíme naše předsednictví s prací v eurozóně a že bude klimatický balíček upraven tak, aby jeho realizace nepoškozovala zájmy českého hospodářství.“ Alexandr Vondra: *Prostě jim to osladíme!* *Zprávy ODS.cz*. On-line: (zpravy.ods.cz/prispevek.php?ID=8716).
- ³¹ *Pracovní program českého předsednictví*. BusinessInfo.cz. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/predsednictvi-cr-v-rade-eu/pracovni-program-ceskeho-predsednictvi/1001720/51445/).
- ³² Viz www.alexandrondra.cz.
- ³³ Česká televize 24, 1. 12. 2008.
- ³⁴ Ministr K. Schwarzenberg řekl na toto téma následující: „Jako členové Evropské unie jsme sousedy Středomoří. Musíme si uvědomit, že být členy v Evropské unii znamená působit i v oblastech, o které jsme se dřív nezajímali. Ropa, plyn, doprava (vše Středomoří), islámská hnutí, to vše se týká i nás.“ *Sarkozy bude mít svou středomořskou unii, ale musí hodně slevit*, Paříž, 10. 7. 2008 (zpravodaj ČTK.).
- ³⁵ Předseda vlády se na toto téma vyjádřil následovně: „Pro nás to je velmi zajímavé hlavně proto, že my si přejeme, aby podobné postavení jako Středomořská unie měla dimenze východní politiky, která je jednou z našich priorit během předsednictví.“ *Premiér zrušil nedělní účast na summitu v Paříži, pojede Vondra*, 11. 7. 2008 (zpravodaj ČTK.).
- ³⁶ Dokument: *Schwarzenberg podpořil sblížení EU s Marokem*. Eurabia 20. 10. 2008. On-line: (www.eurabia.cz/Articles/2348-dokument-schwarzenberg-podporil-sblizovani-eu-a-maroka.aspx).
- ³⁷ Břetislav Tureček; Katarina Březovská, Miroslav Panuška: *Praha usiluje o uspořádání speciálního summitu Evropské unie a Izraele*. i Žurnál, 1. 12. 2008.
- ³⁸ *Zahraniční politika České republiky: Data*. MZV ČR, 3/2008, s. 23.

- ³⁹ Mírek Topolánek: *Cukr a bič pro Blízký východ*. MF Dnes, 26. 3. 2008.
- ⁴⁰ Lena Kolarska-Bobinska; Magdalena Mughrabi: *New EU Member States Policy towards the Israeli-Palestinian Conflict: the Case of Poland*. EuroMeSCO Paper, June 2008, č. 69. On-line: (www.euromesco.net/images/paper69eng.pdf).
- ⁴¹ Tamtéž.
- ⁴² Premiér M. Topolánek s palestinským velvyslancem Mohamedem Salaymehem diskutoval o možných oblastech spolupráce. *Zahraniční politika České republiky*. MZV ČR, 3/2008, s. 46.
- ⁴³ Šlo o následující projekty: pokračování elektrické rozvodné sítě v Túbásu (údržbářské a opravárenské centrum), opravnu elektrického zařízení, automobilové centrum – školení automechaniků, vypracování koncepce pro řízení vodohospodářství a distribuci vody, vybudování malé testovací solární elektrárny. Po dohodě s EUPOL COPS byly sjednány dodávky technického vybavení pro palestinskou policii, dále příprava expertů a konzultantů pro oblast obchodu a vytvoření antikorupční jednotky.
- ⁴⁴ *EU vyzvala k trvalému příměří v Gaze, vyrazil tam i Schwarzenberg*. iDNES.cz, 30. 12. 2008.
- ⁴⁵ Prohlášení MZV ČR k nedávným nepokojům. MZV ČR, 14. 5. 2008. On-line: (www.czechembassy.org/www/mzv/default.asp?id=59173&ido=10544&idj=1&amb=1).
- ⁴⁶ *Prohlášení ministra zahraničních věcí ČR Karla Schwarzenberga k útoku na guvernéra afghánské provincie*. MZV ČR, 13. 9. 2008. On-line: (www.czechembassy.org/www/mzv/default.asp?id=60723&ido=10544&idj=1&amb=1).
- ⁴⁷ Do konce června proběhlo stažení 95členného českého kontingentu MNF-1, který zajišťoval ostrahu a obranu základny britských mezinárodních jednotek poblíž letiště v Bašfe. Bylo rozhodnuto o vytvoření nového sedmnáctičlenného 5. kontingentu AČR pro potřeby výcvikové mise v Bagdádu (tři osoby) a v Taji (14 instruktorů), majícího spolu s americkými instruktory zajišťovat výcvik irácké armády (pozemní a tankové jednotky).
- ⁴⁸ *Jan Šubert – terorismus*. On-line: (www.ct24.cz/chat/155-jan-subert-terorismus/archiv/3).
- ⁴⁹ *Zpráva o zahraniční politice České republiky za období od ledna 2007 do prosince 2007*. Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Praha 2008. On-line: (www.policie.cz/zprava-o-cinnostih-vooz.aspx).
- ⁵⁰ *Terorismus*. BIS, viz www.bis.cz/terorismus.html.
- ⁵¹ *Zpráva o činnosti Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu SKPV za rok 2007*.
- ⁵² *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2007*. BIS – Vnitřní zpravodajská služba ČR, 25. 9. 2008, s. 2. On-line: (www.bis.cz/n/2008-09-25-vyrocnih-zprava-2007.html).
- ⁵³ Tamtéž.
- ⁵⁴ Tamtéž, s. 8.
- ⁵⁵ Novák, František: *Zahradil chce vyškrtnout mudžahidy ze seznamu teroristů*. Respekt 24. 10. 2008. On-line: (fokus.respekt.cz/Zahradil-chce-vyskrtnout-mudzahidy-ze-seznamu-teroristu-2912.html).
- ⁵⁶ *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2007*, op. cit.
- ⁵⁷ *AI: ČR stále vyvážá zbraně do rizikových oblastí*. Econnect-zpravodajství. On-line: (zpravodajstvi.ecn.cz/txt_zpr_full.stm?x=2123251).
- ⁵⁸ *Cizinci s povoleným pobytem na území ČR k 31. 5. 2008*. OAR ŘS CP PČR. On-line: (aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/migrace/2008/0531_pohlavi.pdf).
- ⁵⁹ *Illegal migration of foreigners accross the state borders by country of citizenship and sex; 2001–2007*. Policejní prezidium ČR 2008. On-line: ([www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E00636A94/\\$File/c09r06.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E00636A94/$File/c09r06.pdf)).
- ⁶⁰ *Studenti vysokých škol – cizinci podle státní příslušnosti*. Ústav pro informace a vzdělávání, 2008.
- ⁶¹ Mírek Topolánek: *Projev na Ankarské univerzitě*, op. cit.
- ⁶² *Dohoda mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o zřízení radarové stanice protiraketové obrany Spojených států v České republice*. On-line: (zpravy.idnes.cz/domaci.asp?c=A080709_112632_domaci_jw).
- ⁶³ *Helena Bamasová: Íránci stále urgují návštěvu českých podnikatelů*. E15, 14. 7. 2008, s. 16–17.
- ⁶⁴ *Schwarzenberg: „Česko nepodporuje americký vojenský útok na Írán!“* Britské listy 15. 1. 2008. On-line: (www.blisty.cz/2008/1/15/art38305.html).

- ⁶⁵ Česká televize, 24. 11. 2008. On-line: (www.ct24.cz/domaci/35460-reaktor-v-rezi-bude-spolu-pracovat-s-agenturou-pro-atomovou-energi/).
- ⁶⁶ Mirek Topolánek: *Patnáct vteřin strachu*. MF Dnes, 14. 3. 2008.
- ⁶⁷ Tomáš Pojar: *Kdo není připraven se bránit, je napaden*. Lidové noviny, 12. 7. 2008.
- ⁶⁸ Schwarzenberg: *Daňovými kličkami si jako Čunek přivydělávala většina národa*. Právo, 19. 7. 2008.
- ⁶⁹ *Czech Republic wants embassy in Iran*. Press Tv, 25. 9. 2008. On-line: (www.presse.ir/Detail.aspx?id=70542§ionid=351020101).
- ⁷⁰ Analýza vývoje spolupráce v obchodně-ekonomické oblasti s prioritními zeměmi v rámci Exportní strategie ČR na období 2006–2010. MPO, odbor 07100, 14. 5. 2008. On-line: (www.mpo.cz/dokument44996.html).
- ⁷¹ Stingl, Jiří: *Jiří Grund: Saúdové nám dotují až polovinu investice*. Profit, 10. 7. 2008.
- ⁷² Strategie prosazování obchodně-ekonomických zájmů České republiky v zemích severní Afriky. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/strategie-oez-cr-v-zahranici/strategie-sev-afr-obsah-a-uvod/1001537/39208/).
- ⁷³ Žižka, Jan: *Česko zlepšuje vztahy s Íránem*. E15, č. 150, 24. 6. 2008.
- ⁷⁴ Centrum pro výzkum veřejného mínění CVVM, Sociologický ústav AV ČR. Doba provádění výzkumu: 3. 3.–10. 3. 2008, viz www.cvvm.cas.cz.
- ⁷⁵ Tisková zpráva: *Stanovisko brněnským muslimům k vraždě českého velvyslance v Pákistánu*. Libertas Independent Agency, 21. 9. 2008. On-line: (www.bezczenzury.org/rs/article.php?id=31).
- ⁷⁶ *Muslimové chtějí další měřítu*. Brněnský deník, 16. 5. 2008. On-line: (brnensky.denik.cz/zpravy_region/muslimove-chteji-dalsi-mesitu20080515.html).
- ⁷⁷ *Otevřené prohlášení k situaci v Gaze adresované vládě ČR, 31. 12. 2008*. Libertas News. On-line: (www.bezczenzury.org/rs/article.php?id=120).